

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for samfunnsvitenskap

Energiomstilling på Svalbard

En studie av energiomstillingen på Svalbard i perioden mellom Meld. St. 32 (2015 – 2016) og Meld. St. 26 (2023 – 2024)

Frida Mellem Yürükel

Masteroppgave i statsvitenskap, STV - 3900

November 2024

Sammendrag

Tema for oppgaven er energiomstillingsprosessen på Svalbard i perioden fra fremleggelsen av Meld. St. 32 (2015 – 2016) frem til den nye «Svalbard-meldingen», Meld. St. 26 (2023 – 2024) ble lagt frem. Det argumenteres for at Meld. St. 32 (2015 – 2016) ble et startpunkt for visjonen om et nullutslippssamfunn på Svalbard, og videre belyses energiomstillingsprosessen fram til den nye meldingen ble fremmet i statsråd 31. mai i år, samt påfølgende innspillsmøtet og Stortingshøringen i september. Utfordringene som har kommet frem viser at overgangen til energiløsning innebærer en prosess som ikke bare dreier seg om å oppnå visjonen om et nullutslippssamfunn. Det dreier seg også om å sikre stabil og rimelig energiforsyning. Parallelt med en energiomstillingsprosess, skjer det også en annen prosess på Svalbard, som omhandler suverenitetsspørsmålet, og som har innvirkning på energiomstillingsprosessen.

Denne prosessen tydeliggjøres i forbindelse med framleggelsen av Meld. St. 32 (2023 – 2024) 11. mai år, og redegjøres for i oppgaven. Det identifiseres to hovedspor, visjonen om et nullutslippssamfunn og prosessen dit, og hvordan den statlige styringen på Svalbard blir påvirket av andre faktorer i tidsperioden mellom de to svalbardmeldingene. De overordnede rammene for prosessen er Svalbardtraktaten, Svalbardloven og norske myndigheters svalbardpolitikk.

I undersøkelsen brukes dokumentanalyse som metode for å besvare problemstillingene. Datagrunnlaget for analysen er først og fremst offentlige dokumenter. Det er særlig lagt vekt på to dokumenter, de to siste svalbardmeldingene. Videre er også innstillingen fra Utenriks – og forsvarskomiteen (Innst. 88 S (2016 – 2017)), Energiplanen for Longyearbyen (2023b), innspillsmøtet til Stortinget og Stortingshøringen (Stortinget, 2024) fra september i år sentrale kilder. Avisartikler, konferanseprogram og forskningsutredninger er også viktig datagrunnlag for analysen.

Statlig styring (government) og samstyring (governance) benyttes som teoretiske rammeverk. Statlig styring forstås som en hierarkisk modell der staten fungerer som maktsentrum, og lover og regler brukes som styringsinstrumenter. Samstyring, derimot, ble introdusert som et begrep på 1970 – tallet, i et forsøk på å forstå komplekse sammenhenger i en verden som krever andre samarbeidsløsninger. Perspektivene blir brukt til å forstå hvordan innslag av styringsformene kommer til synet i tidsperioden.

Forord

Tusen takk til veileder Hans – Kristian Hernes for kloke innspill og konstruktive tilbakemeldinger. Takk for at du har hatt troen på meg, selv de gangene jeg føler det har blitt litt imot.

En stor takk til min mor og bror som har vært min store heiagjeng, og viktige støttespillere gjennom dette løpet.

Og selvfølgelig takk, til Oda, Peder og Ida for skarpe innspill til teksten og gode øyeblikk. Fra latter til seriøse skriveøkter - dere har vært uvurderlige i prosessen!

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling	4
1.2	Gangen i oppgaven.....	5
2	Bakgrunn	6
2.1	Energiomstillingen på Svalbard satt i kontekst	6
2.1.1	Energiomstillingen i en internasjonal kontekst	6
2.1.2	Energiomstillingen i en nasjonal kontekst	6
2.1.3	Energiomstilling i en lokal kontekst.....	10
2.1.4	Forskjeller fra fastlands - Norge.....	11
2.2.2	Forskjeller fra fastlands - Norge med tanke på energi	13
3	Teoretisk rammeverk.....	15
3.1	Presentasjon av teori.....	15
3.1.1	Statlig styring og samstyring.....	15
3.2.1	Ideen om staten og begrepet «government».....	16
3.2.2	Samstyring.....	17
3.2.3	Flernivåstyring	20
4	Metode.....	23
4.1	Kvalitativ metode	23
4.2	Dokumentanalyse	23
4.3	Utvalg	24
4.4	Utvalgsprosessen.....	25
4.5	Analyse.....	28
4.6	Metodiske overveielser	28
4.7	Begrensninger i oppgaven.....	30
5	Startpunktet for energiomstillingen og videre prosess.....	31

5.1	Meld. St. 32 (2015 – 2016)	31
5.2	Hva har skjedd i etterkant av Meld. St. 32 (2015 – 2016) ?.....	33
5.2.1	Innstilling fra Utenriks – og forsvarskomiteen	33
5.2.2	Svalbard 203040 – NHO konferansen	35
5.2.3	Utredning av alternative energiforsyninger i 2018	36
5.2.4	Forskningsrådet utredning om et forsknings – og testsenter på Svalbard og ZEESA – prosjektet.....	36
5.2.5	Skift – næringslivets klimaledere: Svalbarderklæringen	38
5.2.6	Energiplan Longyearbyen	39
5.2.7	Sammendrag av planen og planen sine anbefalinger	40
5.2.8	Frampek mot Meld.St. 26 (2023-2024).....	42
5.3	Oppsummering og funn av prosessen frem mot Meld. St. 26 (2023 – 2024).....	44
6	Meld. St. 26 (2023 – 2024)	46
6.1	Innholdet i meldingen.....	47
6.2	Videreføring av prosesser satt i gang av den forrige meldingen:.....	48
6.2.1	Nasjonal kontroll gjennom Store Norske sin rolle	49
6.3	Innspillsmøtet til Stortingshøring	50
6.4	Stortingshøring av Meld. St. 26 (2023 – 2024).....	53
6.5	Oppsummering og funn av Meld. St. 26 (2023 – 2024) innspillsmøtet og stortingshøring.....	54
7	Diskusjon.....	56
7.1	Møtes de to perspektivene – det statlige og det lokale i prosessen mot den nye meldingen?	56
7.2	Det første hovedsporet: Visjonen om Longyearbyen som et nullutslippssamfunn..	57
7.3	Samstyring på veien mot visjonen om et nullutslippssamfunn?	60
7.4	Det andre hovedsporet: Styringen av Svalbard og økt statlig styring?	62
7.5	Står makt og innflytelse på spill?	66
7.6	Store visjoner krever komplekse svar	67

8	Konklusjon	69
	Referanseliste	71

1 Innledning

I innstilling 88 S av Meld (2015 – 2016) til Stortinget fra Utenriks- og forskningskomiteen som ble lagt fram i 2016, står det:

«Komiteen ønsker en bred og åpen tilnærming til fremtidens energiforsyning på Svalbard. Longyearbyen forsynes i dag med energi fra et kullfyrt energiverk fra 1983. Energiverket har høye utslipp av CO₂ i forhold til den mengde energi det produserer. Dette er på ingen måte forenelig med visjonen om et nullutslippssamfunn på øygruppen» (Innst. 88 S (2016 - 2017), 2016, s. 4).

En samlet komité leverte denne ordlyden som innspill til behandlingen av Meld. St. 32 (2015 – 2016) som ble fremmet i statsråd 11. mai 2016. En visjon om Svalbard som nullutslippssamfunn ordsettes og konkretiseres av en samlet komité som sier at det må legges til rette for at Svalbard kan bli et klimanøytralt samfunn. Det bes om at regjeringen våren 2017 igangsetter en bred utredning av mulighetene for fremtidig energiforsyning på Svalbard, basert på bærekraftige og fornybare løsninger. I innstillingen sies det videre at komiteen ønsker en bred og åpen tilnærming til fremtidens energiforsyning på Svalbard og at det er viktig å trekke Longyearbyen lokalstyre (LL) inn i arbeidet. Det vises også til at Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) ønsker å spille en viktigere rolle i Longyearbyen og på Svalbard gjennom utvidelse av utdanningstilbud og forskningsaktivitet (Innst. 88 S (2016 – 2017, 2016 s. 5).

Meld. St. 32 (2015 - 2016) og Innstilling 88 S (2016 – 2017) ga på mange måter startpunktet for arbeid og utredninger som ble igangsatt for ny klimavennlig energiløsning for Svalbard. Longyearbyen har vært forsynt med et kullfyrt kraftverk fra 1983 og har hatt høye CO₂ utslipp. Utslippene har ikke vært forenelig med Norges forpliktelser til Parisavtalen fra 2015 om å redusere klimagassutslippene med 50 – 55 % innen 2030 sammenlignet med referanseåret 1990 (Klimaloven, 2018, § 3). Det nasjonale målet reflekterer Norge sin langsiktige ambisjon om en bærekraftig fremtid, og legger føringer for energiomstillingen på Svalbard og den visjonen som ble tydeliggjort i innstillingen 88 S (2016 – 2017) av Meld. St. 32 (2015 – 2016) fra Utenriks - og forsvarskomiteen.

Da jeg gikk i gang med oppgaven min leste jeg følgende sitat fra konstituert administrerende direktør i Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS Rigmor Abel og administrerende direktør i Skift (et næringsdrevet klimainitiativ) Bjørn Haugland:

«Longyearbyen må vise at nullutslipp innen 2030 fortsatt er mulig i verdens nordligste samfunn. Dette krever handlekraft fra regjeringen, lokalsamfunnet og oss i næringslivet»

(Abel & Haugland, 23. mai 2023).

Jeg funderte litt over utsagnet og lurte på om ordlyden kunne tolkes som at visjonen som ble tydeliggjort innstillingen 88 S (2016 – 2017) av Meld. St. 32 (2015-2016) ikke lenger var så levende og derfor trenger å vitaliseres. Og i så fall, hva hadde skjedd på veien fra Meld. St. 32 (2015 - 2016) ble vedtatt og fram mot 2023 da uttalelsen falt?

Det var klare forventninger til hvordan den nyeste svalbardmeldingen, Meld. St. 26 (2023 – 2024) som kom 31. mai i år, skulle følge opp de forventninger som forskningsrapporter, konferanser og diskusjoner etter den forrige meldingen hadde initiert. LL hadde siden siste melding ble vedtatt, vedtatt sin egen energiplan, Energiplan Longyearbyen (2023b). Det var både forventninger knyttet til hvordan den nyeste meldingen skulle svare på ambisjonen om Longyearbyen som nullutslippssamfunn og hvordan framdriften mot den visjonen skulle være.

Den nye meldingen har de voldsomme klimaendringene som et viktig bakteppe for utviklingen som har skjedd siden den forrige meldingen. Det minnes på at: «Ingen steder i verden går det globale gjennomsnittet» (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 6). Imidlertid preges meldingen av å være nesten fraværende med hvordan visjonen om et nullutslippssamfunn skal nås. Det som nevnes i Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 6) med hensyn til energi er at staten skal ta mer ansvar over energiforsyningen, særlig gjennom SNSK. Videre at Regjeringen har bedt SNSK om en konseptutredning (KVU) bestående av ulike alternativer for fremtidig energiforsyning i Longyearbyen, samt vurdering av tilstand av eksisterende infrastruktur (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 58). Det påpekes også at samarbeid mellom LL, SNSK og UNIS fortsatt er ønskelig for å utarbeide kunnskap om fremtidige energiløsninger. Til slutt er meldingen konkret på at det vil bli bevilget penger til energiomstillingen fra statlig hold til investering i infrastruktur for å styrke energisikkerheten (Meld. St. 26 (2023 - 2024), s. 85).

Meld. St. 26 (2023 – 2024) tar opp Energiplan og Forskningsrådets utredning om et forsknings – og testsenter på Svalbard. Det blir nevnt at Energiplanen avdekket behov for et regelverk knyttet til regulering av energiforsyning i Longyearbyen og at Energidepartementet følger med opp med NVE (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 58). Når det gjelder forsknings – og testsenter blir det konkludert med at det ikke skal etableres, men at det er grunnlag for å utvikle kunnskaps – og forskningssenter tilknyttet bruk av null – eller lavutslippsteknologi under arktiske forhold (Meld. St. (2023 – 2024, s. 68).

Meld. St. 26 henviser til disse to initiativene, men det argumenteres likevel for at det er få spor i meldingen av innstillingen til Stortinget fra Utenriks- og forsvarskomiteen som de avga i forkant av sluttbehandling av meldingen. Begreper som visjon eller nullutslippssamfunn blir heller ikke nevnt. Det er heller ingen henvisninger til andre rapporter eller konferanser etter at forrige melding ble vedtatt. Den prosessen som blir presentert i oppgaven, og hva Regjeringen ønsker med den videre, blir det ikke skrevet om.

Svalbard er et særegent samfunn. Longyearbyen har et lokaldemokrati som riktignok er etter modell fra hvordan kommuner drives på fastlandet, men som likevel styres etter en modell tilpasset de helt særegne forholdene på Svalbard. De særegne rammene for Svalbard vil også være en ramme for oppgaven. Gjennom Svalbardtraktaten fra 1925 har Norge eksklusiv råderett til å utøve myndighet på Svalbard (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 13). Et av de overordnede målene for Norges svalbardpolitikk er håndhevelse av norsk suverenitet og opprettholdelse av et norsk samfunn på øygruppen (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 5). For at Norge skal opprettholde suvereniteten over øygruppen har Norge strenge regler og føringer når det gjelder forvaltningen på Svalbard. Det er flere lover som gjelder på fastlandet, men som ikke er gjeldende på Svalbard, men svalbardloven og svalbardmeldingen som utarbeides av regjeringen med omtrent ti års mellomrom legger føringer for øygruppen (Meld. St. 26 (2023 – 2024). De føringene som blir lagt her preger også den pågående energiomstillingen.

Denne masteroppgaven tar utgangspunkt i de teoretiske rammeverkene samstyring (governance) og statlig styring (government). Samstyring foregår gjennom strukturer hvor ulike, men nokså likeverdige aktører samhandler med hverandre i forbindelse med en oppgave. Definisjonen understreker at offentlig politikk utvikles og iverksettes gjennom en struktur som skiller seg ut fra den tradisjonelle statlige styringen (government), som bygger på hierarki og et entydig over – og underordningsforhold mellom aktører (Røiseland og Vabo, 2016, s. 22). Oppgaven baserer seg på at prosessen rundt Meld. St. 32 (2015 – 2016) kan stå

som et utgangspunkt for den pågående energiomstillingen og visjonen om en framtidig energiforsyning på Svalbard basert på bærekraftige og fornybare løsninger, noe som tydeliggjøres i innstilling 88 S (2016 – 2017) fra Utenriks- og forsvarskomiteen. Denne visjonen ble videre støttet av flere initiativer som ble igangsatt etter at meldingen var vedtatt. På bakgrunn av initiativene kan det argumenteres for innslag av samstyring mellom LL, lokale aktører, forskningsinstitusjoner, næringslivet og staten. Videre, har flere av initiativene vist til en involvering av flere aktører i energiomstillingsprosessen, hvor samarbeid mellom ulike interessenter har vært fremtreden.

Imidlertid vil oppgaven vise at i prosessen fram mot og at Meld. St. 26 (2023 - 2024) viser en mer tydelig dreining fra den brede involveringen til mer statlig kontroll, hvor statlig styring henter inn samstyring. Dette spesielt med bakgrunn i den spente sikkerhetspolitiske situasjonen etter Russland sin invasjon av Ukraina som har gjort at hensynet til nasjonal sikkerhet og stabilitet har fått mer oppmerksomhet enn hva forrige svalbardmelding hadde.

1.1 Problemstilling

Problemstillingene for oppgaven lyder som følger:

- 1. Hva kjennetegner prosessen og involveringen av ulike aktører i arbeidet med nye energiløsninger for Longyearbyen?*
- 2. Hva har vært utfordringer i denne prosessen sett i lys av norske myndigheters styring av Svalbard?*
- 3. Hvordan kan energiomstillingsprosessen forstås som en spenning mellom statlig styring og samstyring?*

Spørsmålene vil bli besvart med utgangspunkt i ulike dokumenter, i hovedsak offisielle dokumenter hentet fra Regjeringen, Stortinget og LL sine nettsider. I tillegg blir mediemateriale fra nettaviser slik som Svalbardposten, High North News, NTB, DN og NRK anvendt som empirisk grunnlag for oppgaven. Jeg vil følge prosessen fra regjeringens fremleggelse av Meld. St. 32 (2015 – 2016), til regjeringens fremleggelse av den siste svalbardmeldingen, Meld. St. 26 (2023 – 2024) 31 mai i år, samt påfølgende innspillsmøtet og Stortingshøring i september. Jeg fulgte innspillsmøtet digitalt på lokalstyre.no og Stortingshøringen på stortinget.no. Jeg skrev referat fra møtet og høringen, som også er anvendt som datamaterialet for oppgaven.

1.2 Gangen i oppgaven

Kapittel 2 vil gi en redegjørelse av bakteppe for energiomstillingen, både sett i en internasjonal og nasjonal kontekst. Det vil bli presentert hva som er statlig aktørers rolle og hva som er LL sin rolle. Forskjeller mellom Longyearbyen og fastlands – Norge vil også komme frem.

Kapittel 3 gir en presentasjon av de teoretiske rammeverkene for oppgaven: statlig styring (government) og samstyring (governance), med begrunnelse for valget av disse.

Kapittel 4 presenterer dokumentanalyse som forskningsmetode, og begrunnelse for valget. Utvalg av datamaterialet, utvalgsprosessen og analyse av datamaterialet blir presentert. Til slutt blir metodiske overveielser og begrensninger med oppgaven presentert.

Kapittel 5 gir en analyse av svalbardmelding, Meld. St. 32 (2015 – 2016), og Innstilling 88 S (2016 – 2017), som anses som startpunktet for energiomstillingen på Svalbard. Deretter er prosessen som følger etter Meld. St. 32 (2015 – 2016) med ulike beslutninger, initiativ og arbeid analysert i kapitlet.

Kapittel 6 innebærer analyse av den nyeste svalbardmeldingen, Meld. St. 26 (2023 – 2024) som ble lagt frem i år. Påfølgende innspillmøtet og skriftlig innspill til Stortingshøring, og selve Stortingshøringen i september blir også analysert.

Kapittel 7 diskuterer hvilken prosess som har vært fra Meld. St. 32 (2015 – 2016) og frem mot Meld. St. 32 (2023 – 2024).

Kapittel 8 trekker trådene sammen, og gir en konklusjon.

2 Bakgrunn

I dette kapittelet redegjøres det for forhold som anses som sentrale for energiomstillingen på Svalbard, både internasjonale, nasjonale og lokale. Det andre underkapittelet tar for seg den historiske utviklingen i Longyearbyen, samt de politiske og juridiske føringene som er knyttet til norsk suverenitet og forvaltning på øygruppen. Videre går oppgaven inn på etableringen av LL, hvilken funksjon det har, og hva som skiller det fra vanlige fastlandskommuner, også på energifeltet. Målet med kapittelet er å gi bakgrunnskunnskap knyttet til det oppgaven skal besvare.

2.1 Energiomstillingen på Svalbard satt i kontekst

2.1.1 Energiomstillingen i en internasjonal kontekst

Parisavtalen er juridisk bindende og de 194 landene som har signert avtalen er forpliktet til å følge avtalens bestemmelser (FN – sambandet, 2023) De siste årene har det kommet mye ny forskning fra Svalbard og de arktiske områdene når det gjelder klima. I 2019 kom en ny klimarapport for Svalbard «Climate in Svalbard 2100– a knowledge base for climate adaptation» bestilt av Miljødirektoratet og utført av Norsk klimaservicesenter. Rapporten viser til data fra perioden 1971 til 2019 der man ser en økning av temperaturen med 3 – 5 grader på Svalbard (Norsk klimaservicesenter, 2019, s. 16). Alvoret om hva man står overfor av klimautfordringer på Svalbard og i Arktis, blir man ytterligere påmint om, når man vet at Svalbard er det stedet i verden hvor temperaturen øker mest (Danbolt, 2023).

Klimaendringene, spesielt på Svalbard, er et kritisk utgangspunkt for å forstå behovet for en energiomstilling som tydelig ble løftet frem i Meld. St. 26 (2015-2016) og gjennom spissing og konkretisering i innstillingen til Stortinget fra Utenriks- og forsvarskomiteen, Innst. 88 S (2016 – 2017). Å gjennomføre energiomstilling på Svalbard inngår derfor i Norge sin innsats for å oppfylle nasjonale og internasjonale forpliktelser på klimaområdet.

2.1.2 Energiomstillingen i en nasjonal kontekst

2.1.2.1 Svalbardtraktaten

Før første verdenskrig var det en allmenn enighet om at Svalbard skulle være et «terra nullius», et ingenmannsland der alle hadde lik rett til å drive næring. Da kullagrene i fjellene ble oppdaget, og med de store økonomiske mulighetene og aktivitetene som det ga, ble det nødvendig å avklare statusen for øygruppen (Ylvisåker, 2023, s. 17). I forkant av første

verdenskrig arrangerte Norge tre internasjonale konferanser (Kristiania – konferansene), hvor det skulle drøftes om det var mulighet for å opprette et internasjonalt fellesstyre over Svalbard. Formålet var å finne svar på løsninger og kontroll med hensyn til kullgruvedriften. Forslagene som ble løftet frem møtte mye motstand, og første verdenskrig satte en stopper for videre diskusjon (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 14).

I fredsforhandlingene i 1919 viste Norge til at den eneste «tilfredsstillende og varige løsning vil bli å tilføre øygruppen til Norge» (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 14).

Forhandlingsresultatet ble som vi vet, en enstemmig anerkjennelse av full norsk suverenitet over Svalbard, på bestemte vilkår (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 14). Forhandlingsresultatet gjenspeiles i artikkel 1 i Svalbardtraktaten, som anerkjenner Norge sin fulle og uinnskrenkede høyhetsrett over Svalbard (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 15). En av hovedgrunnene til dette skal ha vært at stormaktene opplevde å stå i taknemlighetsgjeld til Norge fordi Norge hadde lidd store tap under krigen og at landet hadde sikret kommunikasjons - og forsyningslinjer sjøveien (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 149).

Svalbardtraktaten trådte som nevnt i kraft 14. august 1925, og fra den dagen ble Svalbard en del av Norge gjennom en egen lov, loven om Svalbard 17. juli 1925 nr. 11. (Svalbardloven). I dag har Svalbardtraktaten over 40 parter og er fortsatt åpen for tiltredelse. Traktaten inneholder flere bestemmelser om behandling av borgere og selskap fra traktatlandene. Gjennom traktaten har Norge påtatt seg en begrenset folkerettslig forpliktelse som går ut på å likebehandle borgere og selskap fra stater som er part i traktaten. Dette er en forpliktelse som gjelder for bestemte saklige områder som er spesifisert i traktaten (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 14).

Traktaten inneholder også bestemmelser om beskatning og begrensninger, i tillegg til militær aktivitet på øygruppen. Ettersom traktaten er en folkerettslig avtale er det kun traktatpartene som har krav på likebehandling av den norske stat på vegne av sine borgere og selskap. En av de helt sentrale målene til traktaten er å oppnå en tydelig avklaring av folkerettslige utestående spørsmål, gjennom at den norske suvereniteten anerkjennes. Dette for å sikre forutsigbarhet og klarhet ikke bare for Norge, men for alle traktatparter (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 14)

Som følge av Svalbardtraktaten fra 1925 har Norge suverenitet over Svalbard, med visse begrensninger og forpliktelser overfor de andre traktatlandene. Suvereniteten tilsier at Norge

har eksklusiv råderett over territoriet og også en eksklusiv råderett til å utøve myndighet (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 13). For å opprettholde og hevde norsk suverenitet på Svalbard er det avgjørende for Norge å ha strenge regler og føringer for hvordan øygruppen skal forvaltes. Dette har blitt aktualisert i den nye geopolitiske situasjonen med Russland sin invasjon av Ukraina. Dette gjelder ikke bare generelle forvaltningsspørsmål, men også i den pågående energiomstillingen.

2.1.2.2 Svalbarmeldingene og Svalbardbudsjettet

Enighet rundt Svalbardpolitikken kommer til synet i godkjenningen av svalbardbudsjettet hvert år, og ved Stortinget sine tilslutninger til svalbarmeldingene (Meld. St. 26 (2023 – 2024)). For å sikre et stabilt og forutsigbart grunnlag for forvaltning på øygruppen legger regjeringen frem helhetlige meldinger til Stortinget om Svalbard. Den aller første meldingen kom i 1975, og siden har det blitt lagt frem meldinger med om lag syv til ti års mellomrom. Meldingene gir et signal fra regjeringen om hvilke mål og ambisjoner som gjelder for forvaltningen av Svalbard, som videre forankres i Stortinget gjennom behandlingen som foregår der. Meldingene bidrar til å legge føringer for hvilken utvikling Svalbard skal ha i årene fremover, og den helhetlige gjennomgåelsen har bidratt til en avstemt utvikling innenfor den rammen målene som Svalbardpolitikken setter (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 5).

Det er fem overordnede mål som rammer inn svalbardpolitikken, og disse har det vært bred politisk oppslutning om siden de første gang med formulert gjennom Stortingets behandling av Svalbarmeldingen fra 1985 (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 5).

De fem overordnede målene for Svalbard ligger til grunn for vurdering av all aktivitet og de lyder som følger:

- En konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten.
- Korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd.
- Bevaring av ro og stabilitet i området.
- Bevaring av områdets særegne villmarksnatur.
- Opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen.

(Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 5).

I dag er det slik at alle departementer har en rolle i utarbeidelsen og oppfølgingen av Svalbardpolitikken, og flere departementer har underliggende virksomhet med aktivitet på Svalbard. I likhet med fastlands – Norge har statsrådene det konstitusjonelle ansvaret for sine fagområder på øygruppen (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 28). «God forvaltning av Svalbard forutsetter god koordinering av svalbardsaker mellom departementene og på tvers av forvaltningsnivåene» (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 28).

Justis - og beredskapsdepartementet har det overordnede ansvaret for å samordne statlig politikk som berører øygruppen, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 27). Departementer legger også frem og koordinerer en egen budsjettproposisjon i Svalbardbudsjettet med formål om å synliggjøre inntekter og utgifter på øygruppen (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 27). På Svalbard er det staten som er den største grunneieren, og eier ved Nærings – og fiskeridepartementet 90, 75 % av all grunn direkte. Departementet har siden forvaltet grunnen på øygruppen direkte siden 2020, fra lokalkontor i Longyearbyen (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 26). UNIS er et statlig aksjeselskap, eid av kunnskapsdepartementet (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 62).

Det interdepartementale polarutvalget fungerer som et koordinerende og konsultativt organ for behandling av polarsaker mellom departementene. Det er et viktig organ for regjeringen når det gjelder saker som angår polarområdene. Videre er sysselmesteren den øverste representanten på Svalbard for regjeringen, og er politimester, og har den samme funksjonen som en statsforvalter. Hovedansvaret til sysselmesteren dekker politi – og påtalemyndighet, miljøvernforvaltning og samfunnsberedskap (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 28).

Rammene for forvaltning av Svalbard blir tydelig gjennom både bruk av virkemidler og i selve forvaltningen av Svalbard. De grepene som gjøres er for en ønsket samfunnsutvikling på Svalbard i tråd med svalbardpolitikken sine mål, blir synliggjort i svalbardmeldingene. Svalbardmeldingene og behandlingen av danner de overordnede rammer og føringer for forvaltning av øygruppen, og skal skape forutsigbarhet og et langsiktig grunnlag (Meld. St. 26 (2023– 2024, s. 13)

Det har, som oppgaven vil vise, alltid vært knyttet sterke nasjonale interesser til forvaltningen på Svalbard. Det å bevare ro og stabilitet på Svalbard er et av hovedmålene for Svalbardpolitikken. En måte staten viser sin tilstedeværelse på øygruppen er blant annet gjennom statlig eierskap til eiendom, selskaper og infrastrukturer. Staten eier som nevnt 98,

75 prosent av grunnen på Svalbard, og den forvaltes av Nærings – og fiskeridepartementets svalbardkontor. Staten har direkte eierskap til selskapene SNSK, Kings Bay, Bjørnøen AS og UNIS og formålet for disse er å understøtte overordnede mål for Svalbardpolitikken (Meld. St. 26 (2022 – 2023), s. 13). Gjennom svalbardmeldingene at Norge legger føringer for utviklingen på Svalbard, inkludert hvordan energiforsyningen skal tilpasses fremtidige krav om bærekraft og reduksjon av klimagassutslipp.

2.1.3 Energiomstilling i en lokal kontekst

I Longyearbyen er perioden fra 1905 – 1916 kjent som «amerikatiden». Det amerikanske selskapet The Arctic Coal Company (ACC), ledet av den amerikanske forretningsmannen John Munro Longyear kjøpte opp rettighetene til kullfeltene i Longyeardalen og grunnla byen og derfor fikk byen navnet Longyearbyen (Arlov, 2003, s. 255 – 258). I november 1916 ble SNSK stiftet. Selskapet kjøpte opp det amerikanske selskapet, og alle de amerikanske eiendommene i 1916 (Arlov, 2003, s. 266).

2.1.3.1 Store Norske sin rolle

Arkeolog og forfatter Per Kyrre Reymart viser til at Longyearbyen etter SNKS sitt oppkjøp hadde utviklet seg til å bli et norsk gruvesamfunn som ble styrt og driftet som en «company town» (Reymart, 2013, referert i Berlinger og Olerud, 2023, s. 12). I følge historikeren Thor Bjørn Arlov (2003, s. 365) har samfunnsutviklingen i mange tiår og helt fram til 1970 – tallet vært preget av at det var SNKS sine behov og økonomiske evne som la premissene for de fleste aspekter av samfunnet. Det vises til at SNSK hadde relativt frie tøyler lokalt og at departementene kun satte rammebetingelsene (Arlov, 2003, s. 373).

I følge Arlov (20023, s. 373) er den mest nærliggende forklaringen nok at myndighetene og SNKS hadde like synspunkter og målsettinger og at det må ha eksistert en form for felles forståelse av at SNKS skulle handle på vegne av og ivareta norske interesser. Imidlertid understrekes det at dette endret seg på 1970 - og 80 - tallet (2003, s. 365) da vi så helt konkret i endringer på hvordan SNKS ble organisert. Næringsdepartementet omstrukturerte i 1989 SNKS til et rent gruveselskap, og noe av offentlig virksomhet ble privatisert. Svalbard Samfunnsdrift AS (SDD) ble skilt ut fra SNSK og skulle ivareta kommunale oppgaver. Svalbard næringsutvikling AS ble sammen med SDD norske myndigheters viktigste virkemiddel i omstillingsarbeidet (2003, s. 457). Reiseliv og slik virksomhet ble et satsingsområde i næringsutviklingen på øygruppen (2003, s. 457). Med andre ord førte

omstillingsarbeidet til at nye næringer vokste frem, og at SNSK fikk en mer begrenset samfunnsrolle.

En viktig milepel for hvordan Longyearbyen styres, var etableringen av det lokale selvstyre 1. januar 2002. Arlov argumenterer for at opprettelsen av lokaldemokratiet i Longyearbyen og på Svalbard viser Norge sin vilje og evne til å bruke sin rett som suverenitetsinnehaver til å ytterligere «fornorske» øygruppen (Arlov, 2003, s. 465). Han argumenterer videre med at «I et hundreårsperspektiv vil trolig lokaldemokratiet fremstå som en del av det nasjonale prosjektet Norge har hatt på Svalbard» (Arlov, 2003, s. 465).

2.1.3.2 Longyearbyen lokalstyre (LL) og det lokale selvstyre

Innføringen av lokaldemokrati gjennom valg til et lokalstyre i 2001, kan ses på som en naturlig konsekvens av utviklingen fra den tidligere «company town – modellen».

Innføringen var etter modell fra hvordan kommuner drives på fastlandet, men det er likevel viktig å påpeke at Longyearbyen ikke en kommune, men har en modell tilpasset de spesielle forholdene på Svalbard (Justis – og beredskapsdepartementet, 2021, s. 2).

I begrunnelsen for å opprette lokalstyre, slik det ble tydeliggjort i Stortingsproposisjonen Ot.prp. nr. 58, så står det at opprettelsen bygges på de samme argumenter som for det kommunale selvstyre på fastlands – Norge. Innbyggerne i Longyearbyen gis mulighet til å være med å påvirke beslutninger og prioriteringer som angår de lokale forholdene, og det sies at det at beslutningene blir tatt så nært de som blir berørt, gir bedre tilpasning til lokale forhold. Videre sies det i proposisjonen at styrket lokaldemokrati vil kunne øke det lokale engasjementet i samfunnsutviklingen (Ot. Prp. Nr. 58 (2000 – 2001), s. 6).

Et sentralt mål i svalbardpolitikken, er opprettholdelse av det norske samfunnet på Svalbard. Fordi LL står ansvarlig for samfunnsutvikling og administrasjon i Longyearbyen, så har de en sentral rolle i gjennomføringen av svalbardpolitikken. Som en konsekvens av at målene i svalbardpolitikken gir egne rammebetingelser for samfunnet, så følger disse rammebetingelsene premissene for samfunnsutviklingen i Longyearbyen (Justis – og beredskapsdepartementet, 2021, s. 2).

2.1.4 Forskjeller fra fastlands - Norge

Det er mange likhetstrekk mellom fastlandskommuner og Longyearbyen, men det er også sentrale forskjeller til de særlige rammebetingelse for Svalbard. Som nevnt ble det ved innføringen av lokaldemokratiet i Longyearbyen bygd på kommunemodellen, men tilpasset

forholdene som er særskilt for øygruppen og den spesielle samfunnsstrukturen. Ved innføringen ble det også understreket at det var viktig å ta hensyn til de utenrikspolitiske forholdene og den norske stat sitt behov for nasjonal kontroll av utviklingen på Svalbard (Ot.prp. nr. 58 (2000 – 2001) s. 3).

Forutsetningen reflekteres også i Svalbardloven § 29 som slår fast at formålet med lokalstyre er «å sikre rasjonell og effektiv forvaltning av fellesinteressene innenfor rammen av svalbardpolitikken» (Justis – og beredskapsdepartementet, 2021, s. 3). Denne bestemmelsen ble beholdt da Stortinget i 2019 vedtok endringer i Svalbardloven som følge av ny kommunelov, for å understreke de spesielle forholdene som ligger til grunn for virksomheten til LL. Regler om innbyggerinitiativ ble imidlertid ikke videreført for Longyearbyen lokalstyre med endringene i 2019 (Justis – og beredskapsdepartementet, 2021, s. 3). I følge kommuneloven (2018, § 12-1) kan innbyggere i kommuner og fylkeskommuner komme med forslag som gjelder kommunes eller fylkestingets virksomhet. Kommunestyret er videre pliktet til å ta stilling til forslaget dersom det er minimum 2 prosent bak forslag.

Til forskjell fra fastlandet er prinsippet om et livsløpsamfunn ikke gjeldene i Longyearbyen. Velferd – og tjenestetilbud er også begrenset, prinsippet er stadfestet gjennom behandlingen av Meld. St. 26 (2023 – 2024) i 2017. Dette betyr grovt sagt at skal man bo på Svalbard, så forutsettes det at man har en jobb og forsørger seg selv. Det blir understreket at regjeringen ikke vil legge til rette for et utvidet tjenestetilbud når det gjelder velferdsområdet. Dersom det er behov for ytelser utover det lokale tjenestetilbudet som er, må norske statsborgere vende tilbake til hjemkommuner på fastlandet (Justis – og beredskapsdepartementet, 2021, s. 3).

På samme måte må utenlandske statsborgere uten tilknytning til Norge, vende tilbake til respektive hjemland dersom de ikke klarer å livberge seg selv. Dette må ses i sammenheng med Svalbardtraktaten sin bestemmelse om lik rett til adgang for borgere av traktatland. Det er verken krav om oppholdstillatelse eller visumplikt for utenlandske ved innreise til Svalbard, men samtidig så har man ingen rettigheter den dagen man for eksempel blir syk eller mister arbeidet. Et ytterligere særtrekk for Longyearbyen er at LL ikke har myndighet til å drive egen beskatning. For å drifte lokalsamfunnet og tilby tjenester slik som skole, sykehus, kulturtilbud, barnehage og infrastruktur avhenger det av finansiering fra fastlandet gjennom årlige bevilgninger over statsbudsjettet (Justis – og beredskapsdepartementet, 2021, s. 4).

I kapittel 5 i Svalbardloven er regler om styringsmodell og rammer for LL sin virksomhet fastsatt (Justis – og beredskapsdepartementet, 2021, s. 2). Ansvarsområdet til LL er avgrenset til Longyearbyen planområde. Innenfor det avgrensede geografiske ansvarsområde kan LL drive virksomheten som er av allmenn interesse som ikke blir ivaretatt av staten, og de har i tillegg ansvaret for all infrastruktur som ikke er lagt til staten eller andre (Longyearbyen lokalstyre, 2023a)

2.2.2 Forskjeller fra fastlands - Norge med tanke på energi

Svalbardlovens § 31 har tildelt LL ansvaret for infrastrukturen som ikke er lagt til staten eller andre (Longyearbyen lokalstyre, 2023b). SNKS hadde i mange år ansvaret for energiforsyningen i Longyearbyen, men med etableringen av LL i 2002, ble eierskapet til kraftvarmeverket og ansvaret for energiforsyningen overført til LL (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 57). Energiforsyningen var organisert som en integrert enhet i LL til å bli et heleid AS i LL i januar 2023. Oppgaveansvaret er det samme, å sikre energiforsyning til en akseptabel pris av strøm og varme til befolkningen i Longyearbyen (Karlsen, 2024).

Endringer i organisasjonsformen for energiforsyningen skjedde som følge av statsbudsjettet for 2022 hvor staten krevde et organisasjonsmessig og regnskapsmessig skille mellom energiforsyningen og annen virksomhet i LL. Dette ble fulgt opp, og Svalbard Energi AS (SEAS) ble etablert. Hovedoppgaven til SEAS er produksjon og distribusjon av strøm til selvkost, og gebyrregulativ skal i tråd med Svalbardloven sine bestemmelser, besluttes av LL. I praksis er det SEAS som foreslår gebyr, videre sendes det som saksfremlegg til LL, som beslutter og setter gebyrene (Karlsen, 2024).

Hovedforskjellen på energisystemet i Longyearbyen og på fastlandet er at Longyearbyen sitt energisystem naturlig nok er fysisk isolert fra fastlandet og ved at energiloven ikke er gjeldende (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 58). Ettersom energiloven ikke er gjeldende på Svalbard, så gjelder heller ikke lover om beredskap, kontroll eller systemansvar (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 65). Dermed faller forskriften som regulerer kraftberedskap på fastlands – Norge bort. Formålet med forskriften er å *«sikre at kraftforsyningen opprettholdes og at normal forsyning gjenopprettes på en effektiv og sikker måte i og etter ekstraordinære situasjoner for å redusere de samfunnsmessige konsekvensene»* (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 5). Formålet med forskriften er å ivareta sikkerhet knyttet til kraftforsyning, i tillegg til at det er satt krav om organisering av en

beredskapsorganisasjon, som kalles Beredskapsorganisasjon (KBO). De er ansvarlig for beredskapen i kraftforsyningen (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 67).

LL vedtok 9. november 2021 at kullkraftverket skulle stenges ned, og at dagens reserveløsning på diesel skulle bli hovedforsyning i en overgangsperiode, inntil fornybare løsninger fases inn (Longyearbyen lokalstyre, 2023c). På bakgrunn av dette har LL et mye større ansvar for energiområdet enn det som er vanlig for kommuner på fastlandet. På fastlandet er det ikke kommunene som har dette ansvaret, men NVE (Norges vassdrag – og energidirektorat). Videre er det Statnett og nettselskaper som eier strømmettet på fastlandet, mens LL eier det i Longyearbyen.

21. februar vedtok LL en ny energiplan på bestilling av regjeringen i Svalbardbudsjettet 2021 – 2022 (Longyearbyen lokalstyre, 2023b). Regjeringens premisser for planen var at fornybar energi skulle fases inn så fort som mulig, og med et mål om at fornybar energi skal utgjøre hovedforsyningen på øygruppen. Videre er det også et premiss om at nye energiløsninger skal støtte opp under klimamålene som Norge har satt seg for 2030 og 2050 (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 2). I et brev spesifiserte Olje – og energidepartementet til LL 12. oktober 2021 bes det også om at de ser på regulering, forsyningssikkerhet og organisering av energiforsyningen (Longyearbyen lokalstyre, 2023d).

Svalbard sin geografiske plassering gjør at forsyningssikkerhetsaspektet er mer sårbart og utfordrende for Longyearbyen enn for andre lokalsamfunn i Norge. Klimaendringene, hensynet til forsyningssikkerhet samt de overordnede målene for Svalbardpolitikken som oppgaven vil komme mer inn på, er et bakteppe for staten sin initiering av og prosessen rundt energiomstillingen. Hvordan energiomstillingsprosessen kan forstås som spenning mellom samstyring og styring er et teoretisk rammeverk oppgaven vil legge til grunn. Hvilke utfordringer er knyttet til denne omstillingsprosessen i lys av norske myndigheters styring og hva kjennetegner prosess og involvering av de ulike aktørene? Oppgaven konsentrerer seg om omstillingsprosessen i perioden fra den forrige stortingsmeldingen om Svalbard ble vedtatt, Meld. St. 32 (2015-2016), hva den initierte av prosesser, dokumenter og tiltak og hvordan disse ble videreført i den nye meldingen (Meld. St. 26 (2023-2024) som ble lagt fram 31. mai i år.

3 Teoretisk rammeverk

3.1 Presentasjon av teori

Kapittel vil presentere de teoretiske rammeverkene statlig styring (government) og samstyring (governance). Videre følges det en begrunnelse for valg av rammeverk for å besvare problemstillingene. Gjennom oppgaven belyses både utfordringer knyttet til Styring på Svalbard og de spesifikke utfordringene som energiprojektet innebærer. Rammeverkene vil bidra til innsikt i hvordan energiomstillingen utvikler seg og håndteres.

3.1.1 Statlig styring og samstyring

Den statlige tilstedeværelsen har vært så vidt sterk på Svalbard, og derfor tar det ene teoretiske perspektivet for seg staten som en dominerende aktør. Perspektivet vektlegger styring gjennom en hierarkisk struktur, det som i den internasjonale litteraturen kalles government, og som i oppgaven blir kalt statlig styring.

Den statlige tilstedeværelsen har vært svært sterk på Svalbard. Som Arlov argumenterer for, så var samfunnsutviklingen i Longyearbyen helt fram til 1970 preget av at det var SNSK sine behov og økonomiske evner som la premissene for samfunnet og at selskapet hadde forholdsvis frie tøyler lokalt (Arlov, 2003, s. 365). Han mener at det må ha eksistert en slags felles forståelse mellom myndighetene og SNSK om at de skulle handle på vegne av og ivareta norske interesser. Hvordan det gikk finansielt med selskapet, hadde også stor betydning for lokalsamfunnet. Når de økonomiske resultatene for SNSK var bra, så var det også gode tider for Longyearbyen og omvendt. Det at staten har vært en så tilstedeværende og viktig aktør gjennom SNSK, sammen med traktaten og det lovverk og reguleringer som regulerer styringen av Svalbard, gjør at det ene teoretiske perspektivet tar for seg staten som en dominerende aktør. Det er viktig å nevne at staten også er representert på Svalbard gjennom sysselmesteren, som tidligere nevnt er regjeringens øverste representant på øygruppen, og fungerer som politimester og har helt lik myndighet som en statsforvalter. Han har ansvar for redningsarbeid – og beredskapsarbeid, politi og påtalemyndighet og ansvaret for miljøforvaltningen (Meld. St. 32 (2023 – 2024, s. 28).

Det andre teoretiske perspektivet er det som i den internasjonale litteraturen kalles governance, men som oppgaven kalles samstyring. Statsviterne Asbjørn Røiseland og Signy Irene Vabo (2016, s 18) skriver i sin bok «Styring og samstyring» at det egentlig ikke finnes

et norsk ord som tilsvarer begrepet governance, og at man derfor tvinges til å velge hvilken variant av oversettelsen man ønsker å dekke. I følge Røiseland og Vabo (2016, s. 18) representerer samstyring en norsk oversettelse, men bare i en bestemt betydning, og det er den betydningen som det legges vekt på i oppgaven.

I tilknytning til samstyringsperspektivet trekkes det som nevnt også veksler på en variant innenfor perspektivet, flernivåstyring, for å få frem utfordringer mellom ulike styringsnivåer (Røiseland og Vabo, 2016, s. 22). På bakgrunn av analysen mellom Meld. St (2015 – 2016) og Meld. St (2023 – 2024) stilles det spørsmål ved om prosessen viser til innslag av samstyring. I energiomstillingsprosessen mellom meldingene har staten vært er en stor initiativtaker i arbeidet for å få en omstilling til, men prosessen viser også til at LL, nærings, forsknings – og kompetansemiljøer blir invitert inn av staten, eller tar plass med egne initiativer og arbeid.

3.2.1 Ideen om staten og begrepet «government»

Ideen om staten har blitt formet av ulike filosofiske, økonomiske og sosiale faktorer. Allerede i antikkens Hellas og Roma begynte man å utvikle ideer om statsdannelse og styring. Filosofer som Platon og Aristoteles diskuterte ulike former for styresett og statens rolle i samfunnet. Under opplysningstiden begynte filosofer som Thomas Hobbes å utvikle teorier om samfunnskontrakten og statens legitimitet. Han ble talsmann for at den suverene stat var nødvendig for å sikre orden. Han gjorde seg til talsmann for at suverene stater var nødvendig for å sikre orden (Bevir, 2012, s. 12).

En stat er etter professor i statsvitenskap Mark Bevir sin definisjon «et politisk felleskap under en myndighet, en politisk institusjon som har monopol til å bruke legitim makt innenfor et territorium» (Bevir, 2012, s.12). Han beskriver at tradisjonell statlig styring ofte er basert på hierarkiske byråkratier (2012, s. 3). I forbindelse med hierarki viser Røiseland og Vabo (2016, s. 16) til professorene i offentlig administrasjon Geert Bouckaert, Guy Peters og Koen Verhoest sitt arbeid, hvor de beskriver hierarki som en koordineringsmekanisme. Formålet her er å sikre målrettet styring og kontroll, som skjer gjennom en strukturert ovenfra – og ned tilnærming der ledelsen etablerer klare linjer som det forventes at andre aktører følger, og som kontrolleres. Til slutt, er det i et hierarki autoritet og makt som sikrer ressurser. I en enhetsstat som den norske inngår lavere styringsnivåer, som kommunene i den hierarkiske

organiseringen. Det som legges i begrepet statlig styring er altså staten som maktsentrum, at man har en hierarkisk struktur og at formelle regler brukes som styringsinstrument.

Videre argumenterer Bevir (2012, s. 21) for at det finnes tilfeller hvor den hierarkiske strukturen ikke passer så godt. Det ene gjelder oppgaver hvor det ikke er noen klare kriterier for å oppnå suksess. En hierarkisk styringsmodell legger til grunn at det er satt klare retningslinjer fra de som er i førersetet, slik at andre aktører eller styringsnivåer vet hvordan og hva de skal gjøre. Dersom man ikke har klare retningslinjer blir det også vanskelig for de som styrer å lede og evaluere, samt sikre at alle arbeider mot et felles mål. Et annet eksempel på når hierarkisk styringsmodell følger Bevir (2012, s. 22) ikke passer så godt, er ved endring eller tilpasning. Hierarkier er basert på institusjonaliserte roller og prosedyrer, og dersom omstendigheter endrer seg så kan måten man har styrt på før være av mindre nytteverdi. Det kan være vanskelig å tilpasse seg fort og effektivt når måten man er vant til å styre ikke egner seg for de endringene som skjer.

3.2.2 Samstyring

Bevir skriver (2012, s. 14) at dagens bruk av begrepet samstyring vokste frem som et resultat av utfordringene knyttet til ideen om staten. På 1970 – 80 tallet ble troen på det hierarkiske byråkratiet borte for mange (Bever, 2012, s. 15). På samme tid vokste det frem en høyrebølge i flere vestlige land, og det oppsto økt privatisering av offentlig sektor, som i stor grad ble anført av Margareth Thatchers og Ronald Reagans administrasjoner i USA og Storbritannia. Politikken deres inneholdt en reduksjon i offentlig kontroll i samfunnsutviklingen (Røiseland og Vabo, 2016, s. 17).

I løpet av 1970 – tallet vokste det frem bekymringer blant flere politikere og forskere rundt fremtiden og vilkårene for offentlig styring. Det kom som en konsekvens av økt privatisering av offentlig sektor og at oppslutningen ved valg i den vestlige verden gjorde at mange bekymret seg for fremtiden til demokratiet. Det ble for mange klart at offentlig sektor, som hadde vokst jevnt gjennom hele etterkrigstiden, ikke kunne vokse spesielt mye mer uten å bli en trussel for samfunnet sin økonomi. Basert på denne konteksten vokste antakelsen om at det skjedde noe kvalitativt nytt i samfunnsstyringen på 1990 – tallet. Begrepet governance, med den norske oversettelse samstyring, var ikke noe etablert faguttrykk i midten av 90 – tallet, men det fikk på kort tid stor utbredelse (Røiseland og Vabo, 2012, s. 17).

Røiseland og Vabo (2016, s. 21) definerer samstyring som «den hierarkiske prosessen hvorved offentlige og/eller private aktører og ressurser koordineres og gis felles retning og mening». Begreper reflekterer ved definisjonen at forskjellige aktører samarbeider med hverandre, og at det samarbeidet er relevant for offentlig styring. Definisjonen understreker det som ofte blir presentert som kjernen i internasjonal litteratur når det gjelder samstyring (governance), at offentlig politikk blir utviklet og iverksatt gjennom strukturer som skiller seg ut fra de klassiske. Det vil si strukturer som bygger på hierarki og et entydig over – og underordningsforhold mellom aktørene (Røiseland og Vabo, 2016, s. 21 – 22). Samstyring blir til gjennom strukturer der forskjellige, men (mer eller mindre) likeverdige aktører samarbeider med hverandre knyttet til en oppgave (Røiseland og Vabo, 2016, s. 22).

Videre understreker de at definisjonen av samstyring er veldig bred (Røiseland og Vabo, 2016 s. 22). Den inneholder både vertikale og horisontale relasjoner. Det som i den internasjonale litteraturen kalles «multilevel – governance», og som gjerne kalles flernivåstyring på norsk, er i terminologien til Røiseland og Vabo (2016, s. 22) å forstå som vertikal styring. De påpeker at det kan virke selvmotsigende fordi det gjerne gir assosiasjoner til hierarkiske relasjoner og et over – og underordningsforhold. Imidlertid, innebærer flernivåstyring i følge de at «oppgaver og ansvar ikke bare er delt og avhengig av et samarbeid mellom de formelle styringsnivåene, men også horisontalt mellom aktører eller organisasjoner som er offentlig, semi – offentlig eller ikke – offentlig (Røiseland og Vabo, 2016, s. 22).

Røiseland og Vabo (2016, s. 22) omtaler aspekter i samstyring som er innebygd i definisjonen ovenfor. Det første aspektet innebærer at aktørene som er involvert i samstyring er gjensidig avhengige av hverandre. Det betyr at de ønsker å få til noe som kun er mulig i et felleskap. Det som blir forsøkt oppnådd kan være tilknyttet en oppgave de er pålagt å ivareta, eller det kan være et problem som partene ønsker å løse. I et slik felleskap, bidrar ulike aktører med forskjellige ressurser som for eksempel penger, ekspertisekompetanse eller lokalkunnskap. En aktør kan bidra med penger, mens en annen aktør kan ha ekspertise eller lokalkunnskap, men ikke ressursene til å finansiere. Gjennom å bringe disse ressursene sammen vil ulike aktører oppnå mer i felleskap enn de ville gjort hver for seg.

Videre, det andre aspektet omhandler måten beslutninger blir fattet. Etersom aktørene er avhengige av hverandre, så vil ikke bruk av makt i form av for eksempel direktiver og kommandoer fungere spesielt effektivt. Dersom noen aktører bruker makt, kan man risikere at andre aktører med viktige ressurser velger å trekke seg ut av samarbeidet. Beslutninger

relatert til samstyring baserer seg derfor på diskurs eller forhandlinger. I stedet for å kun styre gjennom lover og regler må man støtte seg på nye styringsmidler, insentiver og ledelse. Den indirekte styringen må støtte opp under koordineringsprosessene mellom aktørene, men utfallet av de prosessene kan i liten grad styres direkte (Røiseland og Vabo, 2016, s. 22 – 23).

Til slutt, det tredje aspektet påpeker at samstyring representerer et forsøk på å få til noe gjennom målorientert og planlagt aktivitet. Det skjer ikke bare et felleskap av aktører som tilfeldig har funnet hverandre. Samstyring innebærer mål som fastsettes, at virkemidler må velges, strategier må utformes og ulike aktiviteter må koordineres. I prinsippet dreier samstyring seg om en ikke – hierarkisk og målrettet aktivitet hvor deltakerne er gjensidig avhengig av hverandre og avgjørelser er basert på konsensus etter forutgående diskusjon og forhandlinger. En slik form for samhandling krever mer eller mindre formelle rammer, regler og rutiner (Røiseland og Vabo, 2016, s. 23).

Røiseland og Vabo (2016, s. 35 – 36) skriver at samarbeid på tvers av offentlig sektor, sivilsamfunnet og marked ikke er noe nytt, og at det er godt kjent i nordisk sammenheng. Imidlertid mener de at det har skjedd noe nytt i måten samstyring kommer til uttrykk på. Mer enn noen gang før fremstår samstyring som et normativt ideal, noe som tilstrebes. Sett i lys av de endringer som har foregått i samfunnet de siste 20 – 30 årene, argumenterer de for at samstyring kan ses på som helt nødvendig i tilpasning til det offentlige myndigheter skal håndtere. Det er i dag klare forventninger til at kommuner viser engasjement i oppgaver og utfordringer som statlige myndigheter vanskelig kan løse alene. Røiseland og Vabo (2016, s. 36) argumenterer på bakgrunn av det at det er gode grunner til å anse samstyring som nødvendig og verdifull, og at det dekker behov som tradisjonell offentlig administrasjon ikke kan dekke.

Videre, viser Vabo og Røiseland (2016, s. 36) til at samstyring også kan være en problematisk styringsform. Samstyring foregår som nevnt i strukturer hvor forskjellige, men nokså likeverdige aktører er gjensidige avhengig av hverandre. En følge av det er at styringsformen kan komme til kort i konfliktfylte situasjoner hvor makt og innflytelse står på spill, og i situasjoner hvor aktører ikke opplever gjensidig nytte av å styre sammen. Røiseland og Vabo (2016, s. 36) beskriver dette som samstyringens paradoks. Paradokset hvor politikk og offentlig styring på den ene siden handler om å overkomme konflikter og interessemotsetninger, og på den andre siden kan konflikter mellom partene være det største hinderet for vellykket samstyring. På bakgrunn av det er ikke samstyring nødvendigvis

effektivt og brukbart for å løse komplekse kollektive problemer. Til slutt, argumenterer Røiseland og Vabo (2016, s. 36) for at det kanskje kan være grunn til å kalle samstyring for en utpreget «godværsstrategi», hvor det er mangel på erfaring og systematisk kunnskap når det «blåser opp til storm».

3.2.3 Flernivåstyring

Som tidligere nevnt i kapittelet, inneholder definisjonen av samstyring flernivå – styring. Begrepet kan spores tilbake til forskerne Liesbet Hooghe (1995, 1996) og Gary Marks (1992, 1993) sitt arbeid på 1990 – tallet. Begrepet ble utviklet for å forstå politiske prosesser i EU (Schakel, 2020). Som begrepet «flernivå» antyder, innebærer konseptet flernivå – styring statlige og ikke – statlige aktører innenfor ulike styringsnivåer, slik som lokale, nasjonale og globale nivåer (Saito – Jensen, 2015, s. 2). Saito – Jensen (2015, s. 2) skriver i rapporten «Theories and Methods for the Study of Multilevel Environmental Governance», at innenfor flernivå – styring så fordeles makten mellom ulike aktører som opererer på forskjellige nivåer.

I forskning om hvordan lykkes med energiomstillinger, så har viktigheten av god lokal forankring blitt trukket frem (Dobravec et al., 2021). Det innebærer at lokalbefolkning, næringsliv og lokale politikere, samt andre må bli involvert og lyttet til, for at ny teknologi skal bli tatt i bruk. Et sentralt medlem av Interreg Central Europe Programmet innenfor fornybar energi, Viktorija Dobravec, har sammen med kollegaer (2021) skrevet en artikkel som har fokus på hvordan ulike myndighetsnivåer i Østerrike spiller en sentral rolle i implementeringen av energiomstilling og tiltak for å bekjempe klimaendringer.

I artikkelen beskrives det hvordan ulike styringsnivåer kan samarbeide for å oppnå felles klimamål. Det blir lagt vekt på at realiseringen av energiomstilling og klimamål ikke kun kan skje gjennom ovenfra – og ned aktiviteter fra nasjonale myndigheter. Lokale og regionale myndigheter spiller også en helt avgjørende rolle i offentlig politikk. Videre blir det også understreket at for å oppnå suksess i endringsprosesser så er man helt avhengig av at det er harmoni mellom lokale og nasjonale interesser (Dobravec et al., 2021, s. 3).

Til slutt viser Dobravec med kollegaer (2021, s. 3) til hvordan det lokale styringsnivået har vært essensielt for land som Tyskland og Danmark, land som har vært ledende innenfor energiomstilling. I Danmark er det lokale nivået sterkt involvert i utvikling av fornybar energi, og det blir gjerne beskrevet som en kombinasjon av ovenfra – og ned og nedenfra og opp tilnærming. De viser til gjennomgang av 11 kommuner i Danmark, som på den ene siden

illustrerte behovet for aktivt lokalt engasjement i energiplanleggingen. På den andre siden, behovet for strategisk planlegging og klare, definerte institusjonelle rammer som gir støtte til lokal planlegging fra nasjonale myndigheter.

På bakgrunn av deres funn kan det argumenteres for at implementeringen av effektiv energipolitikk i stor grad avhenger av godt samarbeid mellom flere styringsnivåer. Fordi kommune er det nærmeste administrative nivået til innbyggere, er det viktig å støtte kommunene for å oppnå målet om utslippsreduksjon. På samme tid er de lokale myndighetene en del av et mye større nasjonalt og internasjonalt system. Dobravec med kollegaer (2021, s. 4) argumenterer på bakgrunn av det, at kontinuerlig dialog mellom ulike styringsnivåer er nødvendig for å etablere et miljø som setter et godt utgangspunkt for en vellykket energiomstilling. De siste årene har teori om flernivå – styring vært hyppig anvendt for å analysere styringsstrukturer og rollen til forskjellige aktører i en energiomstillingsprosess.

Det argumenteres for at Meld. St. 32 (2015 – 2016) og påfølgende innstilling S88 (2016 – 2017) satte et startpunkt for flere initiativer som har vist bred involvering i energiomstillingen, og et engasjement fra aktører på tvers av sektorer og myndighetsnivåer. Selv om staten setter de overordnede rammene for Svalbard, så argumenteres det for at prosessen viser innslag av samstyring, hvor forskjellige styringsnivåer og aktører deltar i prosessen, og ønsker å oppnå visjon om et nullutslippssamfunn på Svalbard. Videre, argumenteres det for at prosessen frem mot Meld. St. 26 (2023 – 2024) og påfølgende innspillmøtet og Stortingshøringen i september viser en mer dreining fra bred involvering og samarbeid til mer statlig kontroll, hvor statlig styring henter inn samstyring. Det må ses i lys av den sikkerhetspolitiske situasjonen som foregår, og at hensyn til nasjonal sikkerhet og stabilitet har fått mer fokus enn i Meld. St. 32 (2015 – 2016).

Basert på Dobravec et al (2021) og Røiseland og Vabo (2016) sitt arbeid argumenteres det for at samstyring og inkludering av ulike styringsnivåer både horisontalt og vertikalt, er avgjørende for å lykkes med komplekse samfunnsutfordringer og energiomstillingsprosesser. Er det slik at prosessen fra Meld. St. 32 (2015 - 2016 til Meld. St. 26 (2023 – 2024) har endret seg, og at visjonen om et nullutslippssamfunn er mindre fremtredende? Kommer det Røiseland og Vabo (2016) peker på om samstyring som en utpreget «godværsstrategi» hvor det er mangel på erfaring og systematisk kunnskap når det «blåser opp til storm» til synet i

energiomstillingsprosessen på Svalbard? Hvilke utfordringer er det knyttet til energiomstillingsprosessen på Svalbard som kan gjøre det vanskelig å realisere visjonen?

4 Metode

I dette kapittelet presenteres dokumentanalyse som forskningsmetode, og begrunnelse av valgt metode. Deretter vil utvalget, utvalgsprosessen og fremgangsmåten rundt analyse av datamaterialet presenteres. Til slutt vil metodiske overveielser og begrensninger ved oppgaven legges frem.

4.1 Kvalitativ metode

Ut fra problemstillingene så er det naturlig å anvende kvalitativ metode. Karakteristisk for kvalitativ forskning er at det søkes en forståelse av sosiale fenomener, enten ved nær kontakt med deltakere i felt ved observasjon eller intervju, eller ved analyse av tekster og visuelle uttrykksformer (Thagaard, 2018, s. 15). Et kjennetegn ved kvalitative metoder er at metodeopplegget preges av fleksibilitet. Det kan foretas endringer i utformingen av prosjektene i løpet av undersøkelsesprosessen, og erfaringer og nye utfordringer kan innarbeides underveis (Thagaard, 2018, s. 16).

I kvalitativ metode er de vanligste metodene observasjonsstudier, intervjustudier, og dokumentanalyse (Skilbrei, 2019, s. 57). Denne oppgaven er basert på dokumentanalyse som metode for å besvare problemstillingene. Dette ble valgt fordi det var store mengder tilgjengelige dokumenter som jeg mente var tilstrekkelig for å analysere problemstillingen, og det ble derfor ikke gjennomført for eksempel egne intervjuer. Imidlertid inneholder dokumenter i oppgaven avisartikler og mediemateriale som får frem intervju av flere sentrale aktører.

4.2 Dokumentanalyse

Den franske bibliotekaren Suzanne Briet definerte dokument som: «ethvert konkret eller symbolsk tegn som har blitt bevart eller nedtegnet for det formål å representere, gjenskape eller påvise et fysisk eller intellektuelt fenomen» (Asdal og Reinertsen, 2020, s. 15). For det første dokumenterer dokumentet noe, noe som er nedtegnet og bevart av en grunn. For det andre er dokumentet relasjonelt, som vil si at det knytter seg til noe utenfor seg selv. Dokumentet er dermed et materielt objekt som er utformet av en spesiell grunn, og det fungerer som en forbindelse til en verden utenfor seg selv (Asdal og Reinertsen, 2020, s. 15). Eksempler på dokumenter er rapporter, rettslige skrifter, policypapirer, møtoreferater, avisartikler, transkriberte intervjuer, akademiske bøker og tidsskriftartikler (Lynggaard, 2012, s. 154).

Dokumentanalyse er en av de mest brukte metodene innenfor samfunnsvitenskapen, og belyser politiske prosesser, maktrelasjoner og endringer over tid (Lynggaard, 2012, s. 153). Det er ofte brukt til å studere en spesiell utvikling over tid, med henblikk på stabilitet og endringer på et spesifikt undersøkelsesområde – for eksempel en policyprosess eller et historisk forløp. Dokumentanalyse er spesielt relevant for denne oppgaven fordi det gir innsikt i det problemstillingen skal besvare. I et forsøk på å belyse kompleksiteten i situasjonen Svalbard befinner seg i, har det vært hensiktsmessig å se hvordan stortingsmeldinger fra to perioder adresserer energifeltet, og perioden mellom dem. Det inkluderer en gjennomgang av dokumenter som belyser den pågående omstillingsprosessen, utfordringer og det som skjer av endringer på energifeltet i og fra Meld. St. 32 (2015 – 2016) til Meld. St 26 (2023 – 2024) i lys av norske myndigheters politikk ovenfor Svalbard.

4.3 Utvalg

Dokumentene som hentes inn for analyse, avhenger av det som undersøkes og det vil være behov for å samle inn datamateriale over en viss tidsperiode. Det er som regel nødvendig å overveie og eksemplifisere kriterier for hvilke dokumenter som får bidra i å besvare undersøkesspørsmålet (Lynggaard, 2012, s. 158). Det skilles ofte mellom publiserte og lukkede dokumenter. Publiserte dokumenter er tilgjengelig for alle, mens lukkede dokumenter krever spesiell adgang for andre enn dem de er skrevet for (Thagaard, 2018, s. 118). I denne oppgaven er det kun brukt dokumenter som er tilgjengelig for allmennheten.

En måte å samle inn dokumenter på er «snøballmetoden». Måten det gjøres på, er å følge innbyrdes referanser mellom dokumenter. Lynggaard (2012, s. 158 - 159) påpeker at analytikeren ved en slik metode bør peke ut et enkelt «moder-dokument», eller en håndfull «moderdokumenter» som dekker en viss tidsperiode av interesse. Videre følger referanser fra det/disse dokumentene til andre dokumenter. Det endelige dokumentmaterialet vil på en slik måte være knyttet sammen av referanser, og det er i praksis opp til analytikeren å vurdere når det ikke forekommer nye dokumenter som kan vurderes som vesentlig for det oppgaven undersøker. I oppgaven benyttes to moderdokumenter, henholdsvis Meld. St. 32 (2015-2016) og masteroppgaven «Energiomstilling 78° nord: Spenninger og muligheter i energiomstillingsprosessen i Longyearbyen, Svalbard» skrevet av Christian Tharanga Berlinger og Anna Birkeland Olsen (2023). Den førstnevnte ledet meg til det som foregikk på Stortinget og premisser som ble lagt til grunn der, mens sistnevnte satt meg på sporet av selve prosessen, særlig i Longyearbyen. I oktober 2023 deltok jeg også på et feltarbeid i

Longyearbyen i samarbeid med LL og Transportøkonomisk institutt (TØI), hvor vi undersøkte mulighetene for utslippskutt innenfor transport – og mobilitetssystemet i Longyearbyen. Det ga meg et innblikk i Svalbard som et særegent samfunn, i tillegg til utfordringer og muligheter knyttet til omstillingsprosessen øygruppen står ovenfor.

4.4 Utvalgsprosessen

Valget av datagrunnlag for oppgaven er nøye gjennomtenkt for å besvare problemstillingen. Datagrunnlaget for analysen er i stor grad basert på offentlige dokumenter og mediemateriale. I et forsøk på å belyse kompleksiteten i situasjonen Svalbard befinner seg i, har det vært hensiktsmessig å se på dokumentene som blir adressert nedenfor. Jeg har lagt særlig vekt på Meld. St. 32 (2015 – 2016), Innstilling 88 S (2016 – 2017) av Meld. St. 32 (2015 – 2016), Energiplanen Longyearbyen (2023), Meld. St. 26 (2023 – 2024), samt innspillsmøtet (Longyearbyen lokalstyre, 2024), skriftlig innspill til Stortingshøringen og Stortingshøringen (Stortinget, 2024) av Meld. St. 26 (2023 – 2024). Det er lagt mer vekt på disse dokumentene ettersom samfunnselementet er den viktigste delen av det jeg studerer, og ikke de tekniske vurderingene i like stor grad. Det kommer også til uttrykk i analysen av de dokumentene som er valgt som datamaterialet.

For det første er Meld. St. 32 (2015 – 2016) og påfølgende innstilling 88 S (2016 – 2017) av Meld. St. 32 (2015 – 2016) fra Stortinget essensiell fordi det skapte et startpunkt for energiomstilling på øygruppen, og la frem utfordringer knyttet til kullkraftverket i Longyearbyen. Dokumentene danner et grunnlag for å forstå hvordan overgangen fra kull til fornybar energi ble løftet frem som en politisk prioritet. Videre, for å forstå hvilket arbeid som er gjort i etterkant av forutnevnte dokumenter, inneholder store deler av datamaterialet dokumenter som gir innsikt i initiativer og beslutninger som har blitt gjort for å få til en energiomstilling på Svalbard, og for å målbare visjonen om et nullutslippssamfunn på Svalbard som ble tydeliggjort i Innstilling 88 (2016 -2017) av Meld. St. 32 (2015 – 2016).

Datamaterialet som er analysert innebærer «Svalbard 203040» konferansen initiert av NHO Arktis, men hvor innholdet fra konferansen er hentet fra to avisartikler i NTB (2018, 20. februar) og Svalbardposten (19. februar, 2018) ettersom hverken konferansen eller referat ikke var å finne tilgjengelig på nett. Materialet reflekterer hvordan næringslivsaktører og politikere diskuterer utfordringer og muligheter ved energiomstillingen.

Videre har jeg brukt utredningsrapporten fra Multiconsult og Thema Consulting Group «Alternativer for fremtidige energiforsyninger på Svalbard» (Regjeringen, 2018) som datamaterialet. Utredningen var et oppdrag fra Olje – og energidepartementet. Denne utredningen er ikke analysert like grundig som dokumentene fra Stortinget og Regjeringen, men den er valgt som materialet for å vise at teknisk ekspertise og økonomiske analyser blir involvert og er viktig i prosessen. Private selskaper blir invitert inn fra staten for å vurdere tekniske alternativer og fremtidige energiløsninger for øygruppen.

Energiplan Longyearbyen: energiomstilling Longyearbyen 2023-2030 (Longyearbyen lokalstyret, 2023) som også er inkludert i datamaterialet viser at det er gjort initiativ i prosessen for å lytte til LL, som har en sentral rolle i energiomstillingen. Bestillingen fra staten viser inkludering av LL i energiomstillingen, og at de får uttrykke sine perspektiver av forslag og utfordringer ved energiomstillingen. Når jeg analyserte planen var fokuset på å identifisere hvilke muligheter og utfordringer LL fremmet, og hva de anser som viktig for å få til en energiomstilling.

Videre er utredningen om et forsknings – og testsenter på Svalbard «En forskningsfaglig vurdering av et eventuelt energiforsknings - og testsenter på Svalbard?» (Forskningsrådet, 2023) en del av materialet. Det var en utredning bestilt av Olje – og energidepartementet til Forskningsrådet i 2023. Det viser at det har vært et arbeid initiert fra staten, for å finne ut av om det er forskningsfaglig grunnlag for å opprette et test – og forskningsssenter som kan bidra til å utvikle og teste nye energiteknologier under spesielle arktiske forhold.

Det blir under kapittelet om forsknings – og testsenter på Svalbard også henvist til det pågående Zeesa – prosjektet (sluttdato 31. desember 2026) med formål om å gi kunnskap til å utvikle 100 % fornybar og nullutslippsbasert energiforsyning. Dette er et samarbeid mellom Sintef AS, Energy AS, UNIS og Cicero, i tillegg til Store Norske Energi AS, Statskraft AS og LL (Cicero, 2023). Prosjektet viser tverrfaglig samarbeid mellom flere aktører og sektorer for å samle ekspertise innen energiforsyning, teknologiutvikling og miljøforskning. Det viser engasjement om samarbeid fra forskningsinstitusjoner og andre aktører for å tilegne seg kunnskap i arbeidet om omstillingen på Svalbard.

Datamaterialet for analysen inneholder også endring i forskrift om lokalstyrevalget (Justis – og beredskapsdepartementet, 2022) og endring i forskrift om miljøregelverk (Klima – og miljødepartementet, 2024) som vil tre i kraft 1. januar 2025. Endringer i forskrift om

lokalstyrevalg og miljøregelverk er hentet inn som datagrunnlag for oppgaven fordi det viser endringer staten har gjort for å ivareta miljøet, og for å ivareta de overordnede målene for Svalbardpolitikken. De juridiske reguleringene sier også noe om endringer initiert av staten i perioden mellom Meld. St. 32 (2015 – 2016) og Meld. St. 26 (2023 – 2024), som også påvirker omstillingsprosessen.

Før den siste svalbardmeldingen blir presentert så er en del av datamaterialet også Svalbarderklæringen 2023 fra Skift. Det er et næringsdrevet klimainitiativ, som består av klimaledere i næringslivet. Det viser engasjement fra næringslivet, og et ønske om å vise hvilke forretningsmuligheter som er tilgjengelig i overgangen til et nullutslippsamfunn (Skift, 2023). Til slutt er Meld. St. 26 (2023 – 2024), innspillmøtet 27. september i år (Hansen, 2024) og skriftlig innspill til Stortingshøring og Stortingshøringen 30. september (Stortinget, 2024) av Meld. St. 26 (2023 – 2024) en del av datamaterialet for analysen. Analysen av Meld. St. 26 (2023 – 2024) gir mulighet til å undersøke endringer i staten sitt fokus på energifeltet siden forrige svalbardmelding. Denne analysen kan belyse hvordan regjeringen tilpasser sine mål, strategier og prioriteringer etter overordnet norsk svalbardpolitikk.

Innspillmøtet ble sendt på LL sin hjemmeside, og jeg lyttet til hele og skrev referat fra alt det jeg anså som relevant for oppgaven i det som gjaldt energispørsmålet og ivaretagelse av svalbardpoliske mål. Jeg lyttet til Stortingshøringen på stortingets nettside og skrev referat fra det. Videre er de skriftlige innspillene i forkant av Stortingshøringen av Meld. St. 26 (2023 – 2024) også hentet derifra. Innspillmøtet, skriftlige innspill til Stortingshøring og selve Stortingshøringen ga mulighet for at flere aktører, blant annet LL, næringslivet og forskningsmiljøer kunne bidra med synspunkter og dermed få frem bidrag til behandling av meldingen. Dette er med å identifisere flere aktører sitt syn på utfordringer og muligheter ved energiomstillingen, og deres oppfattelse av omstillingsprosessen.

Til slutt er mediedokumenter en viktig del av materialet i analyse, hvor artikler i Svalbardposten, High North News, NTB, DN og NRK er brukt. Avisartiklene som er brukt i oppgaven gir et oppdatert aktuelt bilde av lokale og nasjonale diskusjoner, samt diskusjon rundt hendelser og beslutninger som er med på å påvirke energiomstillingsprosessen på øygruppen. Ved å bruke søkeord som «energiomstilling på Svalbard», «energi» og relaterte termer, har jeg funnet artikler som belyser prosessen fra flere sider. Det bidrar til å supplere formelle dokumenter med aktuelt mediematerialet.

Gjennom å analysere Meld. St. 32 (2015 – 2016) og Innstilling 88S (2016 – 2017) av Meld. St. 32 (2015 – 2016) og Meld. St 26 (2023 – 2024) med påfølgende innspillsmøtet og skriftlig innspill til Stortingshøring og selve Stortingshøringen får oppgaven frem prioriteringer og politiske målsettinger rundt arbeidet med energiomstilling på Svalbard. og hva som har skjedd av endringer som påvirker energiomstillingsprosessen energifeltet mellom de to meldingene i lys av norske myndigheters politikk ovenfor Svalbard.

4.5 Analyse

Hvordan analysen av innsamlet data gjøres, er avhengig av problemstillingen (Lynggaard, 2012, s. 162). Dokumentanalysens anvendelighet i studiet av endringer over tid gir mulighet for overveielser av når vi kan observere stabilitet og forandring i dokumentmaterialet. Ifølge Lynggaard (2012, s. 163) kan det være en rekke indikatorer på det, og at det kan tas utgangspunkt i retningslinjer fra et foretrukket teoriapparat. De peker på tre teoriapparat diskursive endringer, institusjonelle endring og policyendringer, hvor det rettes oppmerksomhet mot den siste med hensyn til problemstillingen.

Der hvor det er policyendringer peker Lynggaard (2012, s. 163 – 164) på at det har foregått skifte i de politiske målsettinger, politiske virkemidler og virkemidlenes fastsettelse. Jeg anvender ikke direkte teoriapparatet om policyendringer slik det er beskrevet ovenfor, men det har fungert som en nyttig referanseramme, spesielt når jeg har analysert dokumenter fra Regjeringen og Stortinget. Jeg har forsøkt å identifisere hvordan målsettinger, og beslutninger på energifeltet, eller som har påvirket prosessen, har blitt skrevet om i de ulike dokumentene.

Videre har jeg analysert prosessen mellom dem og hvilke endringer som kan identifiseres mellom Meld. St. 32 (2015 – 2016) og Meld. St. 32 (2023 – 2024) i lys av norske myndigheters politikk ovenfor Svalbard. Selv om jeg ikke har utført en diskursanalyse eller anvendt teoriapparat om institusjonelle endringer i oppgaven, så viser likevel arbeidet at dokumentene sitt budskap setter en ramme for diskusjonen rundt omstillingen. I tillegg identifiseres også institusjonelle endringer i diskusjonen rundt hvilken rolle aktører skal ta i omstillingsprosessen, og at det har skjedd endringer i regelverket som også er av betydning for omstillingen.

4.6 Metodiske overveielser

Det er også viktig å presentere metodiske overveielser som er gjort i analyse av datamaterialet. Lynggaard (2012, s. 166) foreslår at dokumenter kan vurderes i forhold til sin

autentisitet, troverdighet, representativitet og mening. For å sikre en grundig analyse vurderes derfor kriteriene ovenfor videre i kapittelet.

Autentisitet handler om at opprinnelsen til avsender av dokumentet kan identifiseres tydelig. Alt dokumentmaterialet er hentet fra offentlige nettsider slik som regjeringen.no, stortinget.no, forskningsrådet.no og lokalstyre.no. Videre er også nettavisartikler hentet fra Svalbardposten, High North News, NTB, DN og NRK blitt brukt med tydelig henvisning til hvem det er som kommer med uttalelser i artiklene. Ved å benytte meg av kjente og offisielle kilder, samt referanse fra nettartikler, bidrar det til å bygge et troverdig og solid grunnlag for argumentasjon i oppgaven (Lynggaard, 2012, s. 166).

Med troverdighet menes overveielser knyttet til usikkerheter eller skjevheter forbundet med dokument eller flere dokumenter. Dersom et dokument er usikkert, betyr det at det ikke umiddelbart kan bestemmes hvilken måte valget av dokumentmaterialet påvirker konklusjoner til analysen som blir gjort. Det kan for eksempel være på grunn av mangelfulle søkemuligheter eller at analytiker ikke helt sikkert kan identifisere avsender av sentrale dokumenter (Lynggaard, 2012, s. 167). I denne oppgaven er troverdigheten i kildematerialet sterk ettersom oppgaven kun har brukt offisielle nettsider som er lett å spore. Jeg forholder meg til den type materiale, som beslutningstakerne også forholder seg til.

Når det gjelder representativitet er det avgjørende å vurdere om dokumentene gir et bredt og dekkende bilde av fenomenet, som i dette tilfellet er energiomstillingsprosessen mellom de to svalbardmeldingene, og påfølgende innspillmøtet og høring av nyeste svalbardmelding (2012, s. 167). Oppgaven har forsøkt å inkludere dokumenter som inkluderer både politiske – og ikke – politiske perspektiver på ulike nivåer for å belyse prosessen, og kompleksiteten til energiomstillingen. Det er imidlertid viktig å erkjenne at enkelte aktører, slik som lokale innbyggere, kanskje ikke er like godt representert i dokumentene. For eksempel kunne intervjuer med innbyggere vært inkludert for å gi et større lokalt perspektiv.

I tillegg har ikke oppgaven inkludert politiske dokumenter som inneholder dialogen som har foregått mellom LL og regjeringen i forkant av Meld. St. 26 (2023 – 2024). Ved å fokusere på energiplanen, innspillmøtet, skriftlig innspill til Stortingshøring og Stortingshøringen i etterkant av at siste stortingsmelding ble lagt frem, samt nettartikler som inneholder meninger fra LL og lokale innbyggere og aktører, har jeg likevel forsøkt å inkludere lokale perspektiver rundt energiomstillingen og norsk svalbardpolitikk. I tillegg til å forsøke å sørge for at

Svalbardsamfunnet sin stemme blir en del av analysen. Energiplanen sikrer at LL sitt syn på energiomstillingen blir inkludert i analysen, og artikler fra nettavisartikler, spesielt Svalbardposten som er lokalavisen på Svalbard, gir et bredere spekter av meninger i lokale aktører og Svalbardsamfunnet.

Til slutt innebærer mening overveielser om hvorvidt meningen i et dokument kommer klart frem (Lynggaard, 2012, s. 168). Når oppgaven skal forsøke å forklare energiomstillingen på Svalbard så er det komplekse spørsmål og temaer som blir tatt opp. Til tross for det har jeg valgt å bruke en rekke kilder med ulike tilnærminger for å få en mer helhetlig forståelse av prosessen. For mer tekniske dokumenter slik som Energiplanen (2023) eller utredningen fra Multiconsult og Thema Consulting Group (2018) , har jeg særlig fokusert på hvordan de presenterer sine mål og tiltak for å sikre at budskapet deres kommer tydelig frem, i kombinasjon med andre kilder som har adressert dem.

Gjennom en vurdering av de fire kriteriene nevnt ovenfor har jeg forsøkt å sikre at dokumentene jeg har brukt bidrar til en bedre forståelse av den komplekse energiomstillingsprosessen som Svalbard står ovenfor. Ved å reflektere over svakheter av dokumentmaterialet gir det også en forståelse av begrensninger i oppgaven.

4.7 Begrensninger i oppgaven

En viktig begrensning i denne oppgaven er at prosessen som følges ikke er ferdig. Datoen som er satt til sluttbehandling av Meld. St. 26 (2023 – 2024) i Stortinget er 19. november i år, tre uker etter fristen for innlevering av denne masteroppgaven. Sluttbehandlingen av Meld. St. 26 (2023-2024) er derfor ikke gjenstand for diskusjon i masteroppgaven. På bakgrunn av det blir oppgaven skrevet i en fase, hvor utfallet av den nyeste svalbardmeldingen er usikker, og hvor det ikke er noe klart svar på energiløsninger som skal tas i bruk for å få til et nullutslippsamfunn. Det må også tas høyde for at det kan være dokumenter eller informasjon som ikke er fanget opp i oppgaven, men det er forsøkt etter beste evne.

5 Startpunktet for energiomstillingen og videre prosess

I dette kapitlet presenteres det som det som det argumenteres for er startpunktet for energiomstillingen på Svalbard med Meld. St. 32 (2015 – 2016) og påfølgende Innstilling 88 S (2016 – 2017). Videre vil kapitlet analysere arbeid fra ulike aktører i prosessen mot å få til et nullutslippsamfunn på Svalbard frem mot den nyeste svalbardmeldingen, Meld. St. 32 (2023 – 2024). Kapitlet vil også identifisere endringer i lovverk på Svalbard i lys av norske myndighets overordnede svalbardpolitikk.

5.1 Meld. St. 32 (2015 – 2016)

I Meld. St. 32 (2015-2016) bekrefter regjeringen at de overordnede målene for svalbardpolitikken ligger fast og at et av hovedmålene i opprettholdelse av det norske samfunnet. Allerede på første side i meldingen trekkes den krevende markedsituasjonen for kulldriften og SNSK opp, en svært viktig bærebjelke i svalbardsamfunnet. Da nedbemanningen i SNSK startet i 2011 var 350 ansatte i konsernet, mens kun 100 ansatte var igjen i 2015 (Meld. St. 32 (2015-2016) s. 37) en reduksjon som har hatt konsekvenser.

Regjeringen sier i meldingen at de på bakgrunn av dette ønsker å legge til rette for både eksisterende og ny virksomhet og meldingen presiserer at «samfunnet skal ha en kvalitet, bredde og variasjon som understøtter målet om opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen» (Meld. St. 32 (2015-2016), s. 1). Imidlertid ønsker ikke regjeringen å legge til rette for vekst som vil utløse behov for store investeringer i ny infrastruktur som vannforsyning, varme – og kraftproduksjon. Det å etablere og vedlikeholde infrastruktur i et arktisk klima beskrives i meldingen som ekstremt kostnadskrevende, og regjeringen påpeker at LL allerede har store utfordringer med å drive vedlikehold av eksisterende infrastruktur. Det vises også til at det har blitt gjort store investeringer i energiforsyning de senere årene for å sikre en stabil kraft – og varmeproduksjon og at sentrale myndigheter har tatt et spesielt ansvar for etablering av infrastruktur på øygruppen (Meld. St. 32 (2015-2016), s. 38).

På bakgrunn av dette understreker regjeringen i meldingen at det er viktig, fremover med et statlig engasjement ved den videre utviklingen av strategisk infrastruktur på øygruppen. Det understrekes videre at infrastruktur er en forutsetning for verdiskapning, sikkerhet og akseptabel miljørisiko. Videre er også god infrastruktur helt sentralt for å utvikle arbeidsplasser og for å stimulere til næringsutvikling. Til slutt skrives det også at ved videre utvikling så er det nødvendig med en skrittvis tilnærming hvor man vurderer hvilke

konsekvenser omleggingen av SNSK har for Longyearbysamfunnet (Meld. St. 32, (2015 – 2016), s. 38).

Når det gjelder energiforsyning, er Meld. St. 32 (2015 – 2016) tydelig på at energiforsyningen i form av både varme og elektrisitet er en av LL sine aller viktigste oppgaver, i tillegg til at det også er de mest kostbare. Longyearbyen energiverk var da meldingen ble lagt frem en integrert enhet i LL, et energiverk som var kullfyrt og etablert i 1983. Det vises i meldingen til at det har blitt satt i gang omfattende vedlikehold og oppgraderingsarbeid av energiverket, hvor staten har dekket 2/3 av kostnadene (Meld. St. 32 (2015 – 2016), s. 44).

Det blir i meldingen estimert at oppgraderingene av kraftverket de siste årene er gjort for å forlenge levetiden for kraftverket med 20 – 25 år. Fordi vedlikehold av infrastruktur er krevende i arktisk klima, fremkommer det i meldingen en bekymring for kapasiteten til energiverket ettersom energiverket allerede leverer opp mot det man antar er maksimal kapasitet. Regjeringen ønsker derfor ikke å legge til rette for vekst som utløser større behov for investering. Ettersom kullkraftverket i Longyearbyen har svært høye utslipp av CO₂ søkes det i meldingen svar på disse utfordringene med for eksempel å vise til at UNIS har forsket på mulighetene for å lagre CO₂ i Adventdalen uten at CO₂ lekkes ut, men at det er behov for testing for å kunne være helt sikker (Meld. St. 32 (2015 – 2016), s. 44).

SNSK sin rolle beskrives i meldingen som usikker. Selskapet var i 2015 i en svært krevende økonomisk situasjon der midler var blitt tilført av staten for å klare å opprettholde en minimumsdrift i 2015 og 2016. Det at kullprisene falt utover i 2015 gjorde situasjonen enda mer krevende. Regjeringen skriver i meldingen at den er innforstått med at det er stor usikkerhet knyttet til den forretningsmessige utviklingen i selskapet, men begrunner store statlige overføringer med «Samlet sett ser regjeringen gode grunner til å velge driftshvile fremfor avvikling, særlig begrunnet i hensynet til å gi svalbardsamfunnet mer tid til omstilling og målet om opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen» (Meld. St. 32 (2015-2016), s. 86). Driftshvile framfor avvikling av de to gruvene Svea og Lunckefjell i tre år fra 2017 begrunnes altså med at svalbardsamfunnet trenger mer tid til å omstille seg fra sterk avhengighet av kullkraft SNKS til en mer variert nærings sammensetning og en annen energikraft enn kull (Meld. St. 32 (2015 – 2016), s. 86).

Samtidig er meldingen tydelig på at staten skal ivareta flere formål gjennom eierskapet til SNKS, både forretningsmessige og de sektorpolitiske som er å understøtte de overordnede

målene i svalbardpolitikken (Meld. St. (2015-2016) s. 87). For å være en bedre refleksjon av de hensynene som staten har som eier i SNSK, så varsel regjeringen i Prop. 52 S (2015 – 2016) at SNSK sin kategorisering ble endret fra 3, drive på et forretningsmessig grunnlag, til 4 som omfatter selskap med sektorpolitiske mål (Meld. St. 32 (2015 – 2016)).

Omstilling synes helt nødvendig i meldingen, og det vises i meldingen til at det ble bevilget 50 millioner kroner i nysalderingen av statsbudsjettet for 2015 som bidrag til denne omstillingen og rask sysselsetting i Longyearbyen. Av disse 50 millionene ble Innovasjon Norge tildelt 20 millioner og pengene skulle bli brukt i tett dialog med LL til aktivitet og utvikling av næringsprosjekter som støtter opp under de fem målene for svalbardpolitikken. LL ble tildelt 22 millioner kroner til reduksjon av vedlikeholdsetterslep i infrastruktur, samt bidrag til god sysselsetting innen bygg og anlegg, i tillegg til 4,5 millioner for å styrke sitt arbeid med videreutvikling av samfunnet. Den lokale næringsforening ble bevilget 0, 5 millioner på grunn av kjennskap til lokale forhold og 3 millioner ble bevilget til utvikling av en nærings – og innovasjonsstrategi i regi av Nærings – og fiskeridepartementet (Meld. St. 32 (2015 – 2016), s. 37).

LL beskrives i meldingen å ha en sentral rolle i omstillingsarbeidet, som en konsekvens av svalbardlovens § 29. Den sier at «lokalstyret har som oppgave å drive en rasjonell og effektiv forvaltning av fellesinteressene, innenfor rammen av svalbardpolitikken, og med sikte på en miljøforsvarlig og bærekraftig utvikling av lokalsamfunnet» (Meld. St. 32 (2015- 2016), s. 37).

5.2 Hva har skjedd i etterkant av Meld. St. 32 (2015 – 2016) ?

Denne delen av kapitlet skal følge prosessen fra Meld. St. 32 (2015-2016) ble lagt fram til den ble vedtatt i Stortinget og hva den skapte av prosesser fram til neste melding om Svalbard – politikken.

5.2.1 Innstilling fra Utenriks – og forsvarskomiteen

Mesteparten av saksbehandlingen i Stortinget foregår i komiteer, der partifordelingen innenfor hver komité er mest mulig lik partifordelingen på Stortinget. Komiteene blir tildelt saker på bakgrunn av hvilket fagområde saken gjelder og fordelingen av saker vedtas i et møte på Stortinget. Det er i disse komiteene at den detaljerte saksbehandlingen finner sted og de fleste saker i realiteten avgjort før meldinger og saker kommer til Stortinget i plenum. I oppgaven er derfor Innst. 88 S (2016 – 2017) undersøkt for å klargjøre hvilke områder

fagkomiteen samlet sett har vært mest opptatt av. I gjennomgangen er det lagt vekt på funn i dokumentet der komiteen var enstemmig og dermed ga tydelig signaler til regjeringen.

Oppgaven har derfor undersøkt dokumentet Innst. 88 S (2016 2017) for å undersøke hvilke områder fagkomiteen samlet sett var mest opptatt av. Oppgaven har kun vektlagt de funn i dokumentet der komiteen var enstemmig.

I innstillingen fra Utenriks - og forsvarskomiteen som kom 16. november 2016 på Meld. St. 32 (2015-2016) er det at ordet visjon dukker opp:

«Komiteen ønsker en bred og åpen tilnærming til fremtidens energiforsyning på Svalbard. Longyearbyen forsynes i dag med energi fra et kullfyrt energiverk fra 1983. Energiverket har høye utslipp av CO2 i forhold til den mengden energi det produserer. Dette er på ingen måte forenlig med visjonen om et nullutslippssamfunn på øygruppen»

(Innst. 88 S (2016 – 2017), 2016, s. 4).

Diskusjonen i Utenriks- og forsvarskomiteen skjer i en kontekst der klimaendringer har blitt en del av den større samfunnsdebatten og nøyaktig ett år etter at Norge har underskrevet Parisavtalen. Dokumentet tydeliggjør en visjon om et nullutslippssamfunn på Svalbard og den visjonen må sies å være svært visjonær i en kontekst der svalbardsamfunnet fortsatt var helt avhengig av kull som energikilde, og hvilke alternativer som kunne erstatte kull var helt uvisst. Det er første gangen jeg finner denne visjonen i offisielle dokumenter som er gjennomgått om energiomstillingsprosessen og det er interessant at en samlet komité står bak denne delen av innstillingen. Komiteen kommer også med en helt konkret bestilling for at Svalbard kan bli klimanøytralt gjennom å be regjeringen våren 2017 om å igangsette en bred utredning av mulighetene for fremtidig energiforsyning på Svalbard, basert på bærekraftige og fornybare løsninger der alle klimavennlige teknologier bør vurderes (Innst. 88 S (2016 – 2017), 2016, s. 4).

Komiteen mener videre det er viktig å trekke LL med i arbeidet (Innst. 88 S (2016 – 2017, 2016, s. 4). og viser også til at UNIS ønsker å spille en viktigere rolle i Longyearbyen og på Svalbard gjennom utvidelse av utdanningstilbud og forskningsaktivitet (Innst. 88 S (2016 – 2017), 2016, s. 4) Lokale aktører trekkes i komitéinnstillingen inn i arbeidet med å finne felles vei videre for svalbardsamfunnet. Det at en samlet komité står bak visjon om et nullutslippssamfunn og også ser på aktører som UNIS og LL som helt naturlige medaktører i

arbeidet med å finne veien til et nullutslippssamfunn kan forstås innenfor det teoretiske rammeverket om samstyring. Det samme argumenteres det for gjelder, i bestillingen om at regjeringen i 2017 bes igangsette en bred utredning rundt mulighetene for fremtidig energiforsyning på Svalbard.

Det framstår som et ønske fra statens side om at ulike aktører med ulik kompetanse skal komme sammen å finne løsninger på utfordringsbildet på Svalbard. Samtidig er meldingen tydelig på at staten skal ivareta flere formål gjennom eierskapet til SNSK, både forretningsmessige og de sektorpolitiske som er å understøtte de overordnede målene i svalbardpolitikken (Meld. St. (2015-2016) s. 87). Et grep regjeringen har gjort, er som nevnt å endre kategorisering og formål for SNSK, fra kategori 4 til kategori 4, som må leses som en dreining av fokus på at selskapets formål først og fremst er å understøtte målene for svalbardpolitikken. Oppgaven vil i fortsettelsen undersøke hva som foregikk av prosesser etter at Meld. St. 32 (2015-2016) ble vedtatt i Stortinget i 2016.

5.2.2 Svalbard 203040 – NHO konferansen

Næringslivets hovedorganisasjon NHO tok i 2018 initiativet til Svalbard 203040 – NHO, som var en del av NHO sine årlige årskonferanser, en møteplass for akademikere, næringslivsaktører, bedriftsledere og politikere. Utfra programmet til konferansen, må temaene for konferansen kunne sies å være en naturlig oppfølging av tema i Meld. St. 32 (2015-2016). Tema for konferansen var «Et smartere samfunn» «Bærekraftig næringsutvikling» og «Svalbard som testarena» (Røsvik, 2018).

Blant deltakerne var den gang næringsminister Torbjørn Røe Isaksen, daværende lokalstyreleder i Longyearbyen Arild Olsen (AP), daværende leder i Svalbard Næringsforening (og nåværende leder av LL) Terje Aunevik og UNIS-direktør Harald Ellingsen. Eiendomsforvalter Bente Næverdahl fra Statsbygg var invitert til å snakke om nye, smarte boenheter og politisk rådgiver Christian Haugen for å gi en orientering fra Olje- og energidepartementet om fremtiden energiløsning for Svalbard. I programmet for konferansen kan vi lese at « det norske næringsliv har gått sammen om grønn omstilling i Norway 203040 og programmet stiller også spørsmål om målene Norway 203040 legger til grunn, kan bli en grønn tråd for utviklingen på Svalbard (Røsvik 2018).

I et intervju dagen etter konferansen framhever daværende næringsminister Torbjørn Røe Isaksen til Nettavisen at han er helt overbevist om at det norske Svalbardsamfunnet har mange

bein å stå på, selv etter at gruvedriften forsvinner og at det er store muligheter for nye næringer på Svalbard. Han løfter fram to utfordringer som har blitt drøftet på konferansen, Longyearbyens grunnleggende utfordringer knyttet til boligsituasjonen, og at det må tilbys helårsarbeidsplasser som ikke kun er utgiftsposter i statsbudsjettet (NTB, 2018)

5.2.3 Utredning av alternative energiforsyninger i 2018

Bare noen måneder etter at NHO konferansen på Svalbard fant sted, mottok Olje - og energidepartementet utredningen «Framtidens energiforsyning på Svalbard» (Regjeringen, 2018), en utredning utarbeidet av Multiconsult og Thema Consulting Group AS på oppdrag fra departementet (Løvik, 2018). Det er et bredt teknisk og økonomisk mulighetsstudie som går igjennom aktuelle alternative energiforsyninger (Olje - og energidepartementet, 2018). I oppgave går det ikke nærmere inn på analysen, men utredningen trekkes fram for å vise et eksempel på kompetansemiljøer som ble utfordret fra statlig hold i den videre prosessen fra Meld. St. 32 (2015-2016) ble vedtatt og prosessen videre for å vurdere fremtidige energiforsyning på Svalbard. Følgende uttalelse fulgte av daværende Olje – og energiminister Terje Søviknes etter at utredningen ble overlevert:

«Jeg er glad for at vi nå har kommet i gang med arbeidet med vurderingen av energiforsyningen på Svalbard. Utredningen gir oss en første oversikt over de ulike mulighetene, og vi skal nå vurdere nærmere de aktuelle energiløsningene» (Olje – og energidepartementet, 2018).

5.2.4 Forskningsrådet utredning om et forsknings – og testsenter på Svalbard og ZEESA – prosjektet

En annen utredning ble bestilt, også fra Olje - og energidepartementet. Bestillingen kom i mars 2023 som del av arbeidet med energiplanen: Forskningsrådets utredning «En forskningsfaglig vurdering av et eventuelt energiforsknings - og testsenter på Svalbard» (Forskningsrådet, s. 5). Formålet med utredningen var som tittelen på utredningen sier: å vurdere om det er forskningsfaglig grunnlag for å opprette et senter som kan bidra til å utvikle og teste nye energiteknologier under de spesifikke arktiske forholdene på Svalbard. I dag eksisterer det ingen testsentre i Norge som har prosjekter med en høyarktisk tilnærming og testing av energiteknologier knyttet spesielt til arktiske forhold (Forskningsrådet, s. 2).

I vurderingen som ble gjort av forskningsrådet konkluderte de likevel med at det ikke er tilstrekkelig faglig grunnlag for å etablere et kombinert forsknings – og testsenter for null – og

lavutslippsteknologi på Svalbard. Bakgrunnen for argumentet er at det allerede finnes omfattende forskningsaktivitet på energi globalt (Forskningsrådet, 2023, s. 50).

Forskningsrådet mener det kan være mer hensiktsmessig å rette oppmerksomheten på smalere temaer eller andre forskningsfelt hvor Norge allerede er sterk (Forskningsrådet, 2023, s. 45).

Siden energifeltet ikke har vært et satsingsområde for Svalbard og det derfor er begrenset kompetanse som er bygd opp i Norge på dette område, så mener Forskningsrådet at et forskningscenter vil bygges på en for svak plattform (Forskningsrådet, 2023, s. 45)

Forskningsrådet viser i sin argumentasjon at nasjonale energistrategier og energimeldinger ikke prioriterer Arktis eller Svalbard som satsingsområder. De understreker at verken stortingsmeldingene «Energi til arbeid» (Meld. St 36 (2020 – 2021), tilleggsmeldingen «Meld. St. 11 (2021-2022) «Energipolitikk for arbeid, omstilling og trygghet i urolige tider» (2021 – 2022 eller Energikommisjonen sin NOU 2023:3 «Mer av alt – raskere», prioriterer Arktis spesifikt eller har Svalbard som satsingsområder. Synspunkter som derimot har tilgodesett Arktis og Svalbard har imidlertid kommet fram i forbindelse med Norges nasjonale forsknings – og innovasjonsstrategi for nye klimavennlige energiteknologier, kjent som Energi 21 (Forskningsrådet, 2023, s. 19).

Energi 21 er en strategi opprettet av Olje – og energidepartementet for å få råd om hvor det bør satses på forskning og finansiering innen fornybar energi og klimavennlige energiteknologier. Strategien nevner ikke noen spesiell satsing på energiomstilling i arktiske områder (Forskningsrådet, s. 19). Fokuset har imidlertid blitt løftet fram i innspillmøter med nasjonale aktører i forbindelse med utredningen som pekte på at nasjonale strategier for forskning på Svalbard er foreldet med hensyn til klima, og at energidimensjonen mangler. Det ble understreket at kunnskapsgrunnet, basert på politiske dokumenter og nasjonale strategier, er utdatert, og at det ikke reflekterer de store endringene som har skjedd de siste årene (Forskningsrådet, s. 35 - 36). I påvente av Meld. St. 26 (2023 – 2024) ble det fremhevet at meldingen ville være avgjørende for fremtidige føringer for Svalbardpolitikken, særlig når det gjelder energiforsyning (Forskningsrådet, 2023, s. 36).

Et siste forskningsprosjekt oppgaven vil fokusere på, er forskningsprosjektet Zeeza – som ble satt i gang 1. januar 2023 av CICERO som er senter for klimaforskning. Formålet er å skape et kunnskapsgrunnlag om hvordan det er best å utvikle integrerte fornybare energisystemer for krevende arktiske forhold. Prosjektet er et «kompetansebyggende prosjekt for næringslivet» som arbeider på tvers av samfunnsvitenskapelige og naturvitenskapelige

metoder. Samarbeidsaktørene er SINTEF, Universitetscenteret på Svalbard (UNIS) og CICERO, i tillegg til Store Norske Energi AS, Statkraft og LL (Cicero, 2023).

Samarbeidspartene ønsker med samarbeidet å få et godt kunnskapsgrunnlag som skal hjelpe til i utskiftingen av fossil kraftproduksjon og sikre grønn vekst og verdiskapning av norske næringslivsaktører som når langt utenfor Arktis. Prosjektet har særlig fokus på de samfunnsmessige faktorene, forholdene og prosessene som vil kunne bidra til å støtte opp om aksept og implementering av nullutslippenergiløsninger og innovasjonsevne i Arktiske lokalsamfunn. Sluttdato for arbeidet er 31. desember 2026 (Cicero, 2023).

5.2.5 Skift – næringslivets klimaledere: Svalbarderklæringen

Næringslivets klimaledere, Skift, kom i 2023 også med et forslag som kan bidra til at Longyearbyen blir et nullutslippssamfunn, i det de kaller Svalbarderklæringen. Skift ønsker å være pådrivere for at Norge skal nå sine klimamål innen 2030 og gå foran som et eksempel på hvilke forretningsmuligheter som kan ligge i overgangen til nullutslipp samfunnet (skift, 2023).

Det påpekes i Svalbarderklæringen at dersom Longyearbyen blir et nullutslippssamfunn, med høy leveringssikkerhet – så vil det ha en stor symboleffekt. Det vil vise resten av verden at selv verdens nordligste samfunn kan få det til. Skift ønsker et styrket samarbeid og engasjement med lokale og sentrale myndigheter for å gjøre Svalbard til et utstillingsvindu for løsninger i møte med klimautfordringen. Videre understrekes det at regjeringen under COP28 i desember 2023 bør lansere Longyearbyen som et nullutslippssamfunn på naturen sine premisser. Skift viste til at det må komme frem i Meld. St. 26 (2023 – 2024), som da ikke var lagt frem, og at finansieringen burde startes i statsbudsjettet for 2024 (Skift, 2023).

Når det gjelder styring av omstillingen, så mener Skift at staten sin rolle som deleier av energiinfrastrukturen gjennom SNSK må samordnes tydelig med kontrollbehovet som LL har. Grønt reiseliv og logistikk pekes som på som områder i rask utvikling og som har potensialet på Svalbard, forutsatt omlegging til fornybare kilder. Skift mener også at det planlagte forsknings – og testsenteret tilknyttet energiomstillingen ved UNIS må bli en realitet (Skift, 2023).

Flere kompetanse- og forskningsmiljøer fikk etter at Meld. St. 32 (2025-2016) ble vedtatt i oppdrag fra staten om å bidra inn til å støtte opp under nullutslippsløsninger i Arktis og på

Svalbard. Andre initiativ kom, som eksemplet med Skift, der næringslivets klimaledere selv både ordsetter visjon om nullutslipssamfunn, og ønsker et styrket samarbeid og engasjement med lokale og sentrale myndigheter for å gjøre Svalbard til et utstillingsvindu for løsninger i møte med klimautfordringen. En helt konkret bestilling kom i Svalbardbudsjettet 2021 – 2022 fra Regjeringen. Bestillingen ba LL om å utarbeide en energiplan for Longyearbyen i løpet av 2022 (Longyearbyen lokalstyre, 2023b). Disse initiativene fra statlig hold og initiativ fra aktørene selv, kan forstås som innslag av samstyringsperspektivet, på samme måte som Energiplan Longyearbyen må ses som et viktig dokument for å få fram LL sine perspektiver til energiomstillingen og forankre energiomstillingsprosessen lokalt.

5.2.6 Energiplan Longyearbyen

Premissene som lå til grunn for Energiplanen var at fornybar energi skal fases inn så fort som mulig, og hvor målet er at fornybare energiløsninger skal være primærforsyningen (Longyearbyen lokalstyre, 2023b). Disse initiativene fra statlig hold og initiativ fra aktørene selv, mener jeg må forstås innenfor samstyringsperspektivet, på samme måte som Energiplan Longyearbyen må ses som et viktig dokument for å få fram LL sine perspektiver til energiomstillingen og forankre energiomstillingsprosessen lokalt. Valg av energiforsyning måtte også støtte opp under Norge sine klimamål. I tillegg var et viktig premiss at omleggingen ikke skal foreta nye og større inngrep i naturen (Longyearbyen lokalstyre, 2023b).

En forutsetning fra regjeringen var at Energiplan Longyearbyen skulle legge opp til innfasing av så mye fornybar energi så fort som mulig og at fornybar energi i framtiden skulle utgjøre hovedenergiforsyningen, og at valgt energi skulle støtte opp under Norge sine klimamål for 2030 og 2050, i tillegg til de mål som er satt i Lokalsamfunnsplan for Longyearbyen (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 2).

Vurderingene som er gjort i Energiplan Longyearbyen er basert på LL sine egne vurderinger og næringslivsaktører. Videre ulike kompetansemiljøer og andre sin kunnskap om energisystem og teknologi, møter som er avholdt med store interessenter i Longyearbyen, samt tidligere utredninger. Energiplan Longyearbyen er knyttet opp mot den overordnede Lokalsamfunnsplanen, lik som det fastlandet kaller samfunnsdelen i kommuneplanen. Den reviderte planen fungerer sammen med arealplanen og er som en styringsplan for samfunnsutviklingen i Longyearbyen mot 2033. I planen vedtok LL fra mai 2022 en reduksjon i energiproduksjon med 80 % sammenliknet med 2018 – nivået innen 2030, samt at

energiforbruket tilknyttet strøm og fjernvarme for byens totale bygg skal reduseres med minimum 30 % innen 2030. LL har følgende mål for energileveranse – og forbruk i Lokalsamfunnsplanen i tråd med bærekraftsmålene: ren energi for alle, bærekraftig byer og lokalsamfunn og stoppe klimaendringene (Longyearbyen lokalstyre 2023b, s. 7 – 8).

Energiplanen for Longyearbyen 2023 – 2030 ble vedtatt av LL i sak 19/23 på møte 21. februar 2023 (Longyearbyen lokalstyre, 2023b). Oppgaven vil kort presentere et sammendrag av planen og planens anbefalinger.

5.2.7 Sammendrag av planen og planen sine anbefalinger

Energiplan Longyearbyen inneholder en kartlegging av det framtidige energibehovet, teknologier som LL mener kan ivaretar kravene som regjeringen har stilt til sikkerhet, fleksibilitet, pris og fornybar energi. Fordi de ulike teknologiene har forskjellig kostnadsbilde så anbefales det en trinnvis innfasing av ny teknologi i planen fordi det er behov for mer utredninger og målinger (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 1 – 2).

Kartleggingsarbeid som er gjort for å si noe om fremtidige energibehov viser at behovet for strøm vil øke med elektrifisering av transportsektoren og fordi det er behov for elektrisk landsstrøm til skip, mens behovet for varme vil synke som følge av mer energieffektive bygg (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 1). Bygningsmassen i Longyearbyen krever betydelig mer varme til oppvarming enn det som er normalt på fastlands – Norge, og derfor har planen fokus på ENØK – tiltak for å redusere energiforbruket. Dette anbefaler Energiplan Longyearbyen at skal gjennomføres ved energitariffer som fakturerer etter faktisk behov i kombinasjon med støtte – ordninger for etterisolering og energistyring både rettet mot forbrukere og eiere av bygningsmassen (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 1). Det understrekes at tariffene bør utarbeides slik at de med stor sikkerhet gir Svalbard Energi AS nok inntekter til å opprettholde drift, vedlikehold og forsyningssikkerhet, på samme tid som at de gir forbrukere store nok insentiver til å spare (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 1).

Videre er det i planen også fokus på å rehabilitere eksisterende bygningsmasser gjennom tiltak som skal gjøre de mer energieffektive. Bygningsstandarden i Longyearbyen er basert på TEK10 fra 2010, mens på fastlandet er det TEK17 som er standarden (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 13). Derfor legger energiplanen vekt på å utarbeide en særegen teknisk forskrift, TEK Svalbard, hvor formålet er å tilpasse standarden til arktisk klima, i tillegg til å øke energikravene til fremtidige bygg i Longyearbyen (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 1).

Planen viser til og støtter regjeringens vurdering om at en løsning basert på fornybare energikilder og at diesel/eller multifuel-teknologi er den løsningen som gir størst grad av forsyningssikkerhet, minst kostnad og gjør det mulig med en trinnvis oppbygging av en langsiktig, fornybar energiløsning i Longyearbyen. Videre påpeker planen at det er spesielt tre tiltak som skiller seg ut som spesielt attraktive fra et klima og kostnadsperspektiv; ENØK – tiltak, vindkraft og grønn ammoniakk sammen med andre teknologier. Det understrekes også at innfasing av multifuel motorer som er beregnet på varig drift vil inneholde en moderat investering, samtidig som at vil senke driftskostnadene og utslipp. Konklusjonen basert på utredningene så langt er at det mest økonomisk gunstige energisystemet for tiden fremover er energisystem basert på en stor andel vindkraft. Det vises til at det er sett på mulighet for utbygg av anlegg for vindturbiner oppe ved Gruve 7 fjellet (Longyearbyen lokalstyre, 2023b).

Planen vurderer mange ulike energier, som import av grønn ammoniakk som et bidrag til avkarbonisering av eksempelvis skipsfarten rundt Longyearbyen. Solceller blir også vurdert, og vises til at er et økonomisk gunstigere alternativ enn alle importerte energikilder, også diesel, men at det er dyrere enn vindenergi. I tillegg er også geotermi vurdert som en sikker energiforsyning for produksjon av varme med stor pålitelighet og driftssikkerhet, men det vil være vanskelig å finansiere (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 3). Videre påpekes det at multifuel motorer testes for ulike typer brensler, fra diesel til grønn ammoniakk eller biogass, og planen hevder at med en overgang til fornybare drivstoff så vil ambisjonen om å redusere CO2 utslippene forbundet med produksjon av fjernvarme og strøm med mer enn 80 % kunne oppnås (Longyearbyen lokalstyre, 2023, s. 3). Planen vurderer det også som lite hensiktsmessig å beholde reservekraftverkene som hovedforsyning utover en veldig begrenset periode, fordi de ikke kan holde en varig drift i mange tiår framover og at det derfor ses som tilrådelig å beholde reservekraftanlegg kun som reservekraftanlegg (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 4).

Som tidligere nevnt ble SEAS opprettet i januar 2023 i tråd med føringene fra statsbudsjettet for 2022 og har ansvar for driften av energiforsyningen, som før var LL sitt ansvar. Planen peker på at de spesielle forholdene som gjelder for Longyearbyen gjør at ivaretagelse av forsyningssikkerhet blir en høy prioritet. For å få til det anbefales det å ta utgangspunkt i kraftberedskapsforskriften som ikke er gjeldende på Svalbard, og velge ut elementer som er av relevans for Longyearbyen og gjøre de gjeldende som en lokal forskrift. I tillegg ønskes det en vurdering av om SEAS bør bli en KBO – enhet, altså en enhet i Kraftforsyningens

beredskapsorganisasjon og at NVE da fører tilsyn med selskapet (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 5).

Til slutt viser Energiplanen til at omstillingen til et nytt energisystem vil kreve betydelig investeringer. Dersom SEAS skal bruke LL som et låneopptak for å investere i energiforsyning vil det begrense omstillingen betraktelig. Videre kan det selskapet vurderer som økonomisk attraktivt være vanskelig å finansiere gjennom LL. Ettersom LL har flere og andre samfunnsmessige oppgaver å ta hånd om så setter det også begrensninger på det totale låneopptaket (Longyearbyen lokalstyre, 2023, s. 5). Det vises til at Svalbard Energi og LL sammen må vurdere hvilke muligheter som kan finansieres i energiomstillingen (Longyearbyen lokalstyre, 2023b), og at LL sammen med departementene i etterkant av at Energiplanen er ferdigstilt må utforme detaljer rundt energiomstillingen, inkludert finansiering (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 83 – 84).

Det argumenteres for at Meld. St. 32 (2015-2016) var et startpunkt for visjonen om Svalbard som nullutslippssamfunn. De forskningsutredninger som ble bestilt for mulighetene for fremtidig energiforsyning på Svalbard eller det at LL fikk i bestilling å lage Energiplan kan ses på som et ønske om samarbeid og innspill fra flere aktører. Allerede i forordet til Energiplan Longyearbyen så får man en forståelse av at dette er en lokalt forankret plan. «Energiplan Longyearbyen er gjennomført av LL som har ansvar for Longyearbyens energiforsyning, og for omstilling til fornybar energi, innenfor gjeldende og kommende lovverk» (Longyearbyen lokalstyre 2023, s. 1). Statlige aktører henter inn kompetanse både lokalt og fra ulike kompetansemiljøer for å finne veien videre for Svalbardsamfunnet, men LL signaliserer her at det er de som både har ansvaret for energiforsyningen, men også for omstillingen, men: innenfor gjeldende og kommende lovverk. Dette vil jeg gjøre mer rede for i diskusjonsdelen.

Er denne retningen helt entydig som frempek på hva som kommer i den nye meldingen, Meld. St. 26 (2023 – 2024)? To endringer i tiden fram mot Meld. St. 26 (2023-2024) viser at staten går inn og tar en mer styrende rolle, gjennom forskrift og regelverk, og den første kom gjennom endring av forskrift om lokalstyrevalg.

5.2.8 Frampek mot Meld.St. 26 (2023-2024)

To endringer i lovverk skal videre presenteres som gir et tydelig signal fra staten om at de tar mer kontroll over miljøreguleringer og regler rundt lokalstyrevalg. Begrepet «frampek» blir

anvendt i overskriften, fordi et tydeligere statlig grep i lys av norske myndigheters svalbardpolitikk, også reflekteres i den nye svalbardmeldingen som kom i år.

5.2.8.1 Endring av forskrift om lokalstyre valg

Forskriften om lokalstyrevalg i Longyearbyen ble endret i 2022. Endringen innebærer at mennesker som ikke har norsk statsborgerskap kun har stemmerett dersom de har vært folkeregistrert i en norsk kommune de tre siste årene før de ble innført i befolkningsregisteret for Svalbard som bosatt i Longyearbyen (Meld. St. 26 (2023 – 2024) s. 8). Dette har gjort at så mange som 1/3 av innbyggerne har mistet stemmeretten og heller ikke kan stille til valg på lister til LL (Amundsen & Wilhelmsen, 2022). Justis – og beredskapsminister, Emilie Enger Mehl, begrunnet avgjørelsen med at det vil være bedre for LL å ha tilknytning til fastlandet. *«Tilknytning til fastlandet bidrar til at de som til enhver tid forvalter dette samfunnet, har god kjennskap til og forståelse av svalbardpolitikken og de rammene som gjelder for Svalbard»* (Justis – og beredskapsdepartementet, 2022).

Videre sier Mehl i et intervju med NRK at:

«Svalbard er en viktig del av Norge. Vi ser det har vært en stor tilflytting av utenlandske statsborgere etter at lokalstyrereglene ble etablert i 2001. Vi mener derfor det er viktig å gjøre endringer, for å sørge for at vi fortsatt har kontroll» (Johansen og Hansen, 2022).

Forskriftsendringen har skapt til dels voldsomme reaksjoner i Longyearbyen. Det er så mange som omtrent 850 av Longyearbyens 2500 innbyggere som har blitt påvirket av regjeringen sin avgjørelse. Danske Karina Bernlow har bodd på Svalbard i 11 år og uttalte til Svalbardposten:

«For noe piss. Jeg blir veldig sint. Mitt eldste barn har bodd på Svalbard siden hun var tre. Hun har engasjert seg i politikken og hun mister stemmeretten bare fordi hun har dansk pass, men er en svalbardianer. Dette vil skape enorme sprekker i samfunnet. Vi får et samfunn der noen er mindre verdt enn andre. Folk som har bodd her i åtte måneder har mer innflytelse enn vi har etter 11 år». (Haugli, 2022)

De prosessene der staten har invitert lokale aktører, kompetansemiljøer og næringsaktører inn, kan argumenteres å være for å sikre en bred involvering og et godt kunnskapsgrunnlag over beslutninger i energiomstillingen. Det at 1/3 av innbyggerne ikke lenger er stemmeberettiget i Longyearbyen, gjør at denne forankringen blir smalere og at den statlige styringen blir sterkere. Dette vitner om at staten ønsker en sterkere tilstedeværelse og nasjonal kontroll over

Svalbard. Endring av miljøregelverket kan også tolkes innenfor en slik ramme, noe jeg vil komme tilbake til i diskusjonsdelen av oppgaven.

5.2.8.2 Endringer i miljøregelverket på Svalbard

En annen endring i lovverket som kom i februar 2024 er en endring i Svalbardmiljøloven. Svalbardmiljøloven fastsetter hvordan samfunnet skal ta vare på miljøet på øygruppen. Loven inneholder plikter både når det gjelder forvaltningsmyndighet og generelt de som er på Svalbard. Loven gjelder blant annet regler om flora og fauna, arealplanlegging, verneområder, forurensning og kulturminner (Svalbardmiljøloven, 2022). Formålet med endringene som ble lagt frem i februar er begrunnet i det å ivareta større villmarksområder og redusere belastningen på naturen og dyrelivet. Klima og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen sa forbindelse med innstramminger i regelverket:

«Norge har et ansvar for å ta vare på villmarksnaturen på Svalbard, og klimaendringene og økt aktivitet legger nå et stort press på naturmiljøet. Nå strammer vi inn regelverket for å ta bedre vare på den sårbare naturen og det utsatte dyrelivet» (Klima – og miljødepartementet, 2024).

De vedtatte endringene i verneforskriftene er bestemmelser som gir begrensninger på hvor det er tillatt å sette turister til land, hvor mange passasjerer det er tillatt å ha om bord på skip, samt et forbud mot å bruke droner. Samtidig har Klima – og miljødepartementet også fastsatt endringer i forskrift om motorferdsel, forskrift om leiropphold og fastsatt ny forskrift om utmåling av overtredelsesgebyr etter Svalbardmiljøloven (Klima – og miljødepartementet, 2024).

5.3 Oppsummering og funn av prosessen frem mot Meld. St. 26 (2023 – 2024)

Analysen viser at Meld. St. 32 (2015 – 2016) var et startpunkt for energiomstillingen på Svalbard. Det begrunnes i at påfølgende innstilling 88 S av meldingen tydeliggjorde visjonen om et nullutslippsamfunn på øygruppen, og en bred og åpen tilnærming til fremtidens energiforsyning på Svalbard (Innst. 88 S (2016 2017), 2016, s. 4). I årene etter fulgte det en rekke arbeider for å få til et nullutslippsamfunn på Svalbard, både som bestillinger fra staten, men også initiativ fra nærings, forsknings og kompetansemiljøer. Utredninger, rapporter, Energiplan og konferanse er utarbeidet eller arrangert av forskjellige aktører med ulik kompetanse i tråd med ønske om den brede og åpne tilnærmingen til fremtidens

energiforsyning på Svalbard. Store deler av arbeidet er initiert av staten, mens det også er eksempler på initiativ fra andre aktører.

Imidlertid, viser analysen at det er en kompleks og omfattende prosess, som inneholder flere utfordringer, det vil også komme til synet i kapittel 6. Endringer i lovverk vises også til i kapitlet, hvor staten strammer inn både på miljøregelverket på Svalbard og forskrift om valgordning i LL med begrunnelse i ivaretagelse av naturen og nasjonal kontroll som er med å påvirke omstillingsprosessen.

6 Meld. St. 26 (2023 – 2024)

I forkant av Meld. St. 26 (2023 – 2024) sier statsminister Jonas Gahr Støre i en pressemelding at: «Det har skjedd store forandringer på Svalbard siden den forrige svalbardmeldingen.

Svalbard møter mange utfordringer knyttet til klimaendringene, som setter preg på lokalsamfunnet og får konsekvenser for all type virksomhet» (Jonassen, 2024).

Videre vektlegger han at regjeringen anser det som viktig å opprettholde et familiesamfunn i Longyearbyen. I pressemøte som ble holdt 7. mai 2024 med Støre kom det frem forslag fra regjeringen om 125 millioner i strømstøtte til Longyearbyen i revidert statsbudsjett. Dette på bakgrunn av at bedriftene på Svalbard fikk høyere strømrregning enn antatt som følge av energiomstillingen fra kull til diesel i påvente av en mer permanent løsning med fornybar energi. Videre sier Støre at regjeringen kommer til å foreslå i revidert budsjett 42 millioner kroner til investeringer i energiforsyning, noe som vil sette LL i en bedre posisjon til å prioritere tiltak som vil hjelpe til å øke sikkerheten i energisystemet (Jonassen, 2024).

Han understreket også at i svalbardmeldingen så vil regjeringen sende signaler om at staten vil ta et tydeligere og større eierskap til energiforsyningen i Longyearbyen eksempelvis «ved at Store Norske med sin erfaring, og at det er et heleid statlig selskap, overtar ansvaret for energiomstillingen» (Jonassen, 2024). Støre viser til at formen på dette ikke er bestemt, men at det å ha et heleid selskap under Næringsdepartementet som utfører vurderinger rundt ulike alternative energiforsyninger gjør det mulig å også ha et godt grunnlag for en slik beslutning. Avslutningsvis sier Støre at det som er intensjonen er å skape et større statlig ansvar for å sikre energiproduksjon i fremtiden, og at SNSK vil passe godt til det (Jonassen, 2024).

«Min visjon er at Longyearbyen om ikke alt for lenge vil fremstå som et eksempel på et fornybart energidrevet samfunn i Arktis, som også kan sette eksempler for andre samfunn i Arktis» (Jonassen, 7. mai 2024).

Dette sier landets statsminister noen dager før stortingsmeldingen om Svalbard blir lagt frem av Justis – og beredskapsministeren Emilie Enger Mehl 31. mai 2024. Når det kommer til hvordan den spente sikkerhetspolitiske situasjonen påvirker energiomstillingen svarer Støre:

«Å sikre stabilitet i energiforsyningen for næringer og husholdninger i Longyearbyen, som er det viktigste befolkningscenteret på Svalbard, er det en del av ansvaret Norge skal ta for bosetninger i Norge. I tillegg er stabilitet og forutsigbarhet med hensyn til forvaltning av

Svalbard, i tråd med Svalbardtraktaten og ansvaret vi har. Den nordligste delen av Norge er Svalbard og det ansvaret tar vi fullt ut» (Jonassen, 7 mai 2024).

6.1 Innholdet i meldingen

Det slås fast allerede på de første sidene av Meld. St. 26 (2023 – 2024) at bakgrunnen for utviklingen fra forrige melding og flere av de foreslåtte tiltakene som kommer frem i Meld. St. 26 (2023-2024) er de pågående klimaendringene. Meldingen minner oss om at det ingen steder i verden skjer en raskere oppvarming enn på Svalbard og at den sikkerhetspolitiske situasjonen både i Norge og i Norge sine nærområder er preget av et større alvor og en større uforutsigbarhet enn da svalbardmeldingen ble lagt frem i 2016 (Meld. St. 26 (2023 – 2024) s. 6 - 7). Meldingen viser til framleggelse av en tidligere melding, Meld. St. 9 (2022 – 2023) *Nasjonal kontroll og digital motstandskraft for å ivareta nasjonal sikkerhet*, for å underbygge hvorfor det er nødvendig med tiltak for ivaretagelse av nasjonens sikkerhet (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 7).

Det vektlegges videre at i den utviklingen Longyearbyen har hatt med utvikling fra et samfunn som har vært basert på kulldrift til å bevege seg i retning av et mer moderne familiesamfunn, så har sammensetningen av befolkningssammensetning og antall bosatte endret seg. Aldri har flere vært bosatt på Svalbard og av Longyearbyens 2600 innbyggere er ca. 930 personer eller 36% utenlandske statsborgere fra mer enn 50 land (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 5 – 6).

Meld. St. 26 (2023 – 2024) beskriver videre kraftforsyningssituasjonen på Svalbard. Siden forrige melding ble lagt fram så blir kraft levert fra diesellaggregater samtidig som at det er lagt opp til at fornybar energi skal fases inn så fort som mulig. Meldingen beskriver rollene mellom LL og staten på energifeltet der LL er de som både eier og drifter all energiforsyning i Longyearbyen, og som har ansvar for den pågående energiomstillingen samtidig som at SNSK arbeider med å utvikle sin virksomhet innenfor rammen av svalbardpolitiske mål og har den norske stat sine mål som eier (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 8).

Regjeringen antyder i Meld. St. 26 (2023 – 2024) at regjeringen har som intensjon at staten skal ta et større ansvar for energiforsyningen i Longyearbyen, i hovedsak gjennom SNSK , og at ansvarsfordelingen knyttet til energiomstillingen skal avklares så raskt som mulig (Meld. St. 26, (2023 – 2024), s. 58). Det vises videre til at Gruve 7 er planlagt avvirket sommeren

2025. I den nye svalbardmeldingen skriver regjeringen at som eier av SNSK er staten opptatt av få en forståelse for hvilken rolle selskapet skal spille i den lokale energiomstillingen (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 26).

I en pressemelding fra 31. mai 2024 sier Mehl: «Vi vil sikre nasjonal kontroll på Svalbard, og mener det er gode grunner til at lokal kritisk infrastruktur i Longyearbyen i større grad må være et nasjonalt ansvar» (Justis – og beredskapsdepartementet, 2024).

6.2 Videreføring av prosesser satt i gang av den forrige meldingen:

Noen av de initiativ og prosesser som Meld. St 32 (2015-2016) var en forløper til, følges opp i den nye meldingen. Regjeringen har bedt SNSK om å gjennomføre en konseptutredning (KVU) som skal bestå av forskjellige alternativer for fremtidig energiforsyning i Longyearbyen, i tillegg til vurdering av tilstand av eksisterende infrastruktur. Utredningen foregår i dialog med LL og andre aktører. Det vises også i meldingen til samarbeidet mellom LL, SNSK og UNIS hvor målet med samarbeidet er å bidra til en fortgang i utviklingen av fornybare løsninger for energiforsyning i Longyearbyen, samtidig som at det legges til rette for nyskapende kunnskap og næringsutvikling. Regjeringen understreker at det er ønskelig at det samarbeidet fortsetter. Det begrunnes i at arbeidet med energiomstillingen kan være et bidrag inn i å bygge opp lokalkompetanse og verdiskapende aktivitet (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 8).

Et annet initiativ som blir fulgt opp, er Norges forskningsråd sitt oppdrag fra Energidepartementet, hvor de gjennomførte en vurdering av om det er forskningsfaglig grunnlag for å opprette et kombinert forsknings – og testsenter på Svalbard for målet om bruken av null – eller lavutslippsenergiteknologi under arktiske forhold. I Meld. St. 26 (2023 – 2024) presenteres konklusjonen om at det ikke er forskningsfaglig grunnlag for å etablere et slikt senter på Svalbard, og hvilke anbefalinger Forskningsrådet fremmet isteden. Regjeringen følger konklusjonen til Forskningsrådet om å ikke etablere et forsknings – og testsenter, men mener det er grunnlag for å utvikle kunnskaps – og forskningsmiljøer på tilknyttet det samme. Det ligger et premiss til grunn om at Svalbard må være det beste stedet å utføre forskningen slik at aktiviteten gir merverdi sammenliknet med eksisterende forskningsmiljøer – og aktivitet på fastlandet (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 68).

Det henvises også i meldingen til oppdraget LL fikk fra Justis- og beredskapsdepartementet og daværende Olje- og energidepartementet om å lage en Energiplan for Longyearbyen i

2023. Det refereres til at Energiplanen avdekket blant annet behov for å etablere et formålstjenlig regelverk for regulering av energiforsyningen i Longyearbyen, og at Energidepartementet nå følger nå opp dette sammen med NVE og at et ledd i oppfølgingen av energiplanen, har vært å stenge ned kullkraftverket i oktober 2023 og deretter gå over til dieselfyring (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 58).

Det at man har en overgangsløsning med dieselfyring, problematiseres også i meldingen. Det vises til at det har oppstått problemer og at man i mars 2024 måtte ta i bruk aggregater fra Forsvaret for å sikre tilstrekkelig forsyningssikkerhet. Dieselaggregater fra den tidligere gruvevirksomheten i Lunckefjell skal også kobles til energisystemet for å styrke forsyningssikkerheten. Arbeidet med å omstille energiforsyningen i Longyearbyen fra kull til mer fornybare energikilder beskrives å være i gang, men at det gjenstår fortsatt et betydelig arbeid (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 58).

Det kommer frem i meldingen, i likhet med i debatten som har foregått lokalt på Svalbard, at kostnadene til energiproduksjonen har blitt høyere med energiomstillingen fra kull til diesel. For å bidra til reduksjon i strømpriser i Longyearbyen vises det til at Stortinget bevilget 50 millioner til LL i forbindelse med nysalderingen for 2023 – budsjettet og at regjeringen i revidert nasjonalbudsjett for 2024 foreslo å bevilge ytterligere 125 millioner kroner til det samme formålet, i tillegg til 42 millioner kroner som skal gå til å investere i infrastruktur for å styrke forsyningssikkerhet og redundans for energi i Longyearbyen (Meld. St. 26 (2023 - 2024), s. 85).

6.2.1 Nasjonal kontroll gjennom Store Norske sin rolle

Ifølge Meld. St. 6 (2022 – 2023) *Et grønnere og mer aktivt statlig eierskap: Statens direkte eierskap i selskaper* (eierskapsmeldingen) er staten eier i SNSK for å bidra til at samfunnet i Longyearbyen støtter opp under målene for Svalbardpolitikken (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 25 – 26). I denne eierskapsmeldingen er SNSK et kategori 2 – selskap. I en slik kategori inngår selskapene der staten sitt mål er bærekraftig og mest mulig effektiv oppnåelse av sektorpolitiske mål. Det er varierende hva som er staten sine sektorpolitiske mål mellom ulike selskaper. For SNSK er blant annet kostnadseffektiv forvaltning og utvikling av boliger i Longyearbyen. Virksomheten i selskapet skal alltid følge opp under målene i svalbardpolitikken (Meld. St. 26, (2023 – 2024), s. 26). I meldingen legger også regjeringen føringer for bruken av offentlig eid infrastruktur, for å sikre at infrastrukturen brukes på en måte som bygger opp under mål som er satt for svalbardpolitikken. Det sies også at det

foretas en gjennomgang av ansvaret for den infrastrukturen som er kritisk i Longyearbyen (Meld. St.26, 2024, s. 8).

Et annet mål i svalbardpolitikken er å sikre norsk bosetting på Svalbard. Dette blir også trukket fram i meldingen. Det slås fast i meldingen at regjeringen ønsker å legge til rette for at nordmenn skal finne det attraktivt å bo på øygruppen og at det med det vil innføre incentiver for å få det til (Meld. St. 28 (2023 – 2024, s. 28). I meldingen kommer det også fram at regjeringen har endret miljøregelverket med formål om å sikre at ferdsel foregår i samsvar med rammene for de høye miljømålene for Svalbard. Blant disse endringene er det vedtatt en begrensning i hvor det er lov å sette av turister i land innenfor verneområder, i tillegg til antall passasjerer det er tillatt at er om bord på skip som anløper verneområdene. Det er også innført et tungoljeforbud for alle skip som ferdes i Svalbard sitt territorialfarvann. Rammene som nå settes for en utvikling av Longyearbyen innebærer at man ikke ønsker en næringsutvikling som øker i volum, men heller som økt verdiskapning. Tiltakene er ledd i virkemidlene for å oppnå de overordnede målet for norsk svalbardpolitikk (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 9).

Videre har regjeringen også hatt regler om sikkerhet i felt, hvor formålet er å skape en sikrere ferdsel på Svalbard. Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 9) signaliserer regjeringen ytterligere grep for å imøtekomme utviklingen med en økt ferdsel rundt og på Svalbard. Som følge av det vil regjeringen innføre en begrensning på antall personer som er ombord på cruiseskip som ferdes i Svalbard sitt territorialfarvann, og det vurderes også begrensninger på antall cruiseskip som får seile der. Disse endringene har som formål å hensynta beredskap, og ikke minst ta vare på det truede miljøet og dyrelivet. Endringene vil føre til endrede rammebetingelser næringslivet og reiselivet, og vil på samme tid være et bidrag for å ivareta den unike naturen som næringslivet baserer sine produkter på. Som følge av det er regjeringen svært opptatt av at aktivitet for fremtiden og utviklingen må foregå innenfor rammen av miljømålene (Meld. St. 26, 2024, s. 9).

6.3 Innspillmøtet til Stortingshøring

26. september i år ble det avholdt et innspillmøte om Stortingsmeldingen for Svalbard. Dette møtet ble avholdt i forbindelse med Utenriks – og forsvarskomiteen sitt besøk til Svalbard 25. til 27. september. Dette var et møte som åpnet for innspill til behandlingen av svalbardmeldingen. Det var flere innspill fra ulike lokale aktører, og dette underkapittelet skal gå inn på noen av dem som er sentrale for problemstillingen til oppgaven. Som nevnt er

informasjonen fra innspillmøtet basert på mitt referat møtet, hvor møtet ligger tilgjengelig på lokalstyre.no (2024).

Lokalstyreleder Terje Aunevik (V) fremmet i sitt innspill noen grunnforutsetninger som må være på plass for å sikre ro, stabilitet og trivsel som er i tråd med de overordnede svalbardmålene:

«Dette er et samfunn med et stort engasjement. Et engasjement som er her, og som kan dyrkes videre uansett farge på hud eller farge på pass. Men skal vi klare å videreføre dette engasjementet, denne enestående fellesviljen til å sikre et varmt samfunn i et arktisk klima, kort sagt: sikre trivsel, ro og stabilitet så er det noen grunnforutsetninger som må være på plass. Og det er trygg og sikker leveranse av varme, elektrisitet, vann og avløp til en forutsigbar og akseptabel pris». (Longyearbyen lokalstyre, 2024)

Aunevik peker her på to forhold, både det at så mange som 1/3 av befolkningen i Longyearbyen har mistet stemmeretten og at kritisk infrastruktur er på plass til en forutsigbar og akseptabel pris. Han sa videre i innspills møtet at et omforent og enstemmig LL ønsket å være tydelig på at kritisk infrastruktur er av nasjonal interesse og derfor må dimensjoneres deretter og at selvkostprinsippet ikke er en egnet finansieringsmodell.

Videre var det under innspillmøtet til stortingshøringen flere som var opptatt av viktigheten av lokal involvering og påvirkning. Styreleder for Svalbard reiselivsråd, Ronny Strømsnes, viste i sitt innspill til at han hadde registrert 92 punkter i den nye Svalbardmeldingen som enten skal vurderes eller utredes, noe han er redd bare fører til enda flere forskrifter og regler:

«Vi som bor og lever på Svalbard har et ønske. Ikke reguler oss sønder og sammen, uten at vi kan få lov å være med å belyse de utfordringene vi har lokalt. Vi ønsker også en reell påvirkningsmulighet, spesielt ovenfor de 92 vurderingene og utredningene som skal gjøres». (Longyearbyen lokalstyre, 2024)

De nye forskriftsendringene ble også kommentert på møtet av Strømsnes, der han bruker ord som «statlig overstyring» og at befolkningen «ønsker å være en del av løsningen og ikke problemet» Betydningen av lokal involvering og forankring ble kommentert av flere, også av regiondirektør i NHO Arktis, Sigrid Ina Simonsen:

«Politikk virker best når det er forankret. Men alle tre innspillene forut for meg har pekt på behovet for involvering. Det har vært mangelfullt, og det må vi gjøre noe med, og vi trenger at

utredninger også involverer innsikten og kunnskapen til de som til syvende og sist skal ta dette i bruk. Forståelsen for hvorfor endringene må gjøres tror jeg er mulig å oppnå dersom man har et godt forankret faktagrunnlag som man enes om i forkant»

(Longyearbyen lokalstyre, 2024).

Som Strømnes og Simonsen antyder i sine innspill på møtet, virker det å være slik at lokale aktører føler på en overstyring fra staten sin side, og en begrenset evne til å påvirke staten og energiomstillingen fra lokalt hold. Samtidig savnes det at staten tar ansvar for kritisk infrastruktur, som Kristian Skottum, leder for Svalbard næringslivforening, antyder i sitt innspill på møtet. Han sa at for å sikre god norsk tilstedeværelse ligger balansen mellom offentlig virksomhet, statlig selskap og det private næringslivet. Videre understreker han at:

«Dette krever en tilrettelegging fra staten, der staten tar ansvar og bidrar med kritisk infrastruktur, og da særlig kapitalen som kreves for å bygge den grunnmuren som vi andre kan levere norsk tilstedeværelse på. Det vil ikke være bærekraftig dersom befolkningen skal ta kostnadene for kapitalen og/eller driften av et samfunn på Svalbard». (Longyearbyen lokalstyre, 2024)

Flere, som direktør for Association of arctic expedition (AECO), Frigg Jørgensen, kommenterte i sitt innspill det nye miljøregelverket som trer i kraft til nyttår og mente at

«det har vært mange reguleringsprosesser på Svalbard uten tilstrekkelig involvering og samarbeid med berørte parter. Det svekker tilliten til myndigheter, og gir ikke nødvendigvis de beste resultatene. Vi ber om at komiteen fremhever at forvaltningsprosesser fremover må være inkluderende og sikre reell innflytelse for de berørte». (Longyearbyen lokalstyre, 2024)

I Meld. St. 26 (2023 – 2024) tydeliggjør regjeringen at SNSK skal være et svalbardpolitisk verktøy. Dette kommenteres i innspills møtet av leder av SNSK, Rune Midgaard. Han sa han satte pris på at SNSK fortsatt skal ha en viktig rolle i fremtiden basert på fornybar energi i Arktis, og særlig i forhold til målet om opprettholdelse av det norske samfunnet på øygruppen. Han viste til den konseptvalgutredningen som de hadde fått bestilling på, for å etablere en langsiktig plan, for oppgradering av boligmassen i henhold til TEK 17 krav, men også for å løfte bostandarden for å gjøre det mer attraktivt for norske familier å komme og bo i Longyearbyen (Longyearbyen lokalstyre, 2024). Det grundige arbeidet som SNSK gjør i forbindelse med dette arbeidet, ble også kommentert og satt pris på av Aunevik fordi det viser at SNSK tar et ansvar han mener før har blitt lempet over til sluttbruker, altså innbyggerne (Longyearbyen lokalstyre, 2024).

6.4 Stortingshøring av Meld. St. 26 (2023 – 2024).

30. September avholdt Utenriks – og forsvarskomiteen åpen høring om Svalbardmeldingen 2023 – 2024. De som hadde høringsinnspill var Coop Norge SA, LL, Miljøstiftelsen Bellona, Stiftelsen Norsar, Visit Svalbard AS, Stiftelsen Svalbard Museum, Telenor, Norges vitenskapsakademi for polarforskning (NVP) og UIT. Coop Norge SA, LL, Bellona, Norsar, Svalbard Museum, UIT sendte også inn skriftlig innspill til Stortingshøringen (Stortinget, 2024). Høringen er et møte hvor organisasjoner legger frem sine synspunkter og svarer på spørsmål fra komiteen. Skriftlig høringsinnspill kan være istedenfor eller komme i tillegg til en muntlig høring (Stortinget, 2023). Det som fremkommer ved selve Stortingshøringen er basert på eget referat hentet på nett, og ligger tilgjengelig på Stortinget.no (2024), hvor de skriftlige høringsinnspillene også er tilgjengelig for allmennheten.

Det skriftlige høringsinnspillet fra LL viser til at befolknings sammensetningen på Svalbard har endret seg. Barnetall har gått ned, siste gruve avvikles, oppholdstiden til nordmenn blir gradvis kortere, boligmangel er fremtredende og standarden på de er generelt dårlig. I tillegg skrives det at dagens energisystem må legges om, at nåværende infrastruktur har gått over sin levetid og at det er behov for store utskiftninger. Dette settes i en kontekst, hvor regionen gjennomgår de raskeste klimaendringene i verden på samme tid som at det er en økt sikkerhetspolitisk spenning som legger opp til økt beredskap og høyere krav til forsyningssikkerhet (Stortinget, 2024).

«Svalbard tiltrekker seg stor internasjonal oppmerksomhet. Det som skjer i familiesamfunnet i Longyearbyen får hele verden med seg, og hele verden vil hit for å se hva som skjer. Det gir oss en unik mulighet til å vise hvordan arktiske samfunn kan utvikles, men det betyr også at vi ikke kan tillate oss å feile, for det er mange som følger med. Norge kan og bør gå foran, legge ambisjonsnivået høyt – og i praksis vise hva som er mulig å få til i Arktis» (Stortinget, 2024).

Videre skrives det at LL sin vurdering av Meld. St. 26 (2023 – 2024) er at den identifiserer utfordringer som er gjenkjennbare og at det er løftet frem flere alternativer som må følges opp videre. Videre legges vekt på at LL ser frem mot å følge opp arbeidet som Meld. St. 26 (2023 – 2024) legger frem, og at det er viktig at norske myndigheter gjør det i samhandling med LL. Det skrives også at LL verdsetter konkretiseringen og erkjennelsen Meld. St. 26 (2023 – 2024) gir om forventinger av et økt statlig engasjement for kritisk infrastruktur i Longyearbyen (Stortinget, 2024).

Det skriftlige innspillet understreker at LL har behov for å understreke forhold som er avgjørende for at tiltakene som Meld. St. 26 (2023 – 2024) presenterer kan følges opp. Et samlet LL (SV, AP, H, V) ber komiteen om følgende inn i merknadsarbeid og innstilling til Stortinget:

«Kritisk infrastruktur på Svalbard er av stor nasjonal interesse og må dimensjoneres deretter, hvilket betyr at ordinære selvkostprinsipper ikke er egnet finansieringsmodell. Det er helt avgjørende at det gjennom statlige ordninger etableres et tilstrekkelig forsyningssikkerhets og beredskapsnivå på kritisk infrastruktur i Longyearbyen, til en akseptabel og forutsigbar pris for de som bor der. Trygg og sikker infrastruktur til en akseptabel og forutsigbar pris er en grunnforutsetning for å gjøre det attraktivt for norske familier å ta opphold, øke botiden, og gjennom det sikre ro og stabilitet i lokalsamfunnet».(Stortinget, 2024)

Under selve høringen 30. september utrykte Ronny Brunvoll, daglig leder i Visit Svalbard AS, at det er behov for en ny tilnærming til forvaltningen på Svalbard basert på tillitt og medvirkning. Han trakk frem fire punkter som han anser som helt sentrale:

«Først og fremst ønske om medvirkning, og ikke fjernstyring. Videre mindre silotenking og mer helhet. Innenfor miljøforvaltning så må kunnskap erstatte førevar-prinsippet, og til slutt at det må utarbeides en masterplan for Svalbard med toppkunnskap og målrettede fremtidige mål for svalbardpolitikken». (Stortinget, 2024)

Brunvoll får spørsmål fra komiteen angående hva han legger i medvirkning, og hvordan manglende medvirkning kan være et problem. På det spørsmålet peker han på miljøregelverket de siste årene, og at endringer som har skjedd der har vært ferdiglagt. Han uttrykker et ønske om å bli involvert tidligere, før selve høringen skjer (Stortinget, 2024) «Sørg for å dra oss med, og involver oss reelt, og ikke sandpåstrøing helt til slutt slik vi har opplevd det de siste årene» (Stortinget, 2024).

6.5 Oppsummering og funn av Meld. St. 26 (2023 – 2024) innspillsmøtet og stortingshøring

Kapittelet viser hvordan Meld. St. 26 (2023 – 2024) blir lagt frem i en kontekst hvor klimaendringer er bakteppe, og hvor den geopolitiske situasjonen er langt mer spent enn da den forrige meldingen ble lagt frem i 2016. Meldingen understreker at staten ønsker mer nasjonal kontroll, at staten gjennom SNSK skal ha et sterkere eierskap til energiforsyningen og at det er blitt bedt om en KVVU av SNSK for å utrede fremtidige energiløsninger på

Svalbard. I den nye meldingen henvises det både til arbeidet med Energiplanen (2023) og Forskningsrådet sin utredning (2023) som en del av prosessen som er beskrevet i kapittel 5. Likevel blir ikke, slik oppgaven har beskrevet prosessen mot visjonen om nullutslippsamfunn og hvilket arbeid som er lagt ned for å få det til, og hva man vil med det adressert.

I det påfølgende innspillmøtet (Longyearbyen lokalstyre, 2024) og Stortingshøringen av Meld. St. 26 (2023 – 2024) i september (Stortinget, 2024) løfter flere aktører frem at de kjenner på en statlig overstyring, og at det er mangel på inkludering av lokale aktører og Longyearbyensamfunnet. Det uttrykkes samtidig at staten må komme mer på banen når det gjelder finansiering og selve energiforsyningen. Det er et ønske om å få til en omstillingsprosess lokalt i tråd med et nullutslippsamfunn, men at prosessen dit preges av at de aktørene som blir påvirket og som det går utover, ikke blir representert før beslutninger er tatt.

7 Diskusjon

I kapittelet skal prosessen fra Meld. St. 32 (2015 – 2016) frem til Meld. St. 26 (2023 – 2024) ble lagt frem i år, med påfølgende innspillsmøtet og Stortingshøring diskuteres. Det vil bli diskutert hvilken prosess som har vært mellom meldingene ved identifisering av to hovedspor. Videre vil utfordringene som har oppstått i prosessen diskuteres, og hvilke spenninger som er synlig i energiprosessen med de to teoretiske rammeverkene som utgangspunkt.

7.1 Møtes de to perspektivene – det statlige og det lokale i prosessen mot den nye meldingen?

«I utformingen av Svalbardpolitikken som i all annen politikk, må ulike hensyn og interesser sees i sammenheng og veies mot hverandre. «På Svalbard foretas avveiningene innen rammen av de fem overordnede hovedmålene» (Meld. St. 26 (2023 – 2024). «Risikoaksept og fortløpende kost – nyttevurderinger vil derfor være viktige elementer i slike vurderinger og i utformingen av svalbardpolitikken» (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s. 7). Det som kommer frem fra regjeringen i de to sitatene kan brukes som utgangspunkt for å si noe om motsetningene og alle avveiningene som må gjøres for utviklingen av energi i Longyearbyen.

De samme avveiningene og motsetningene synes å ligge til grunn for det skriftlige innspillet til Stortingshøringen av Meld. St. 26 (2023 – 2024) hvor et samlet lokalstyre sto bak følgende: «Kritisk infrastruktur på Svalbard er av stor nasjonal interesse og må dimensjoneres deretter, hvilket betyr at ordinære selvkostprinsipper ikke er en egnet finansieringsmodell» (Stortinget, 2024). De uttrykker også at de setter pris på det statlige engasjementet for den kritiske infrastrukturen i Longyearbyen (Stortinget, 2024).

Kan det på bakgrunn av de to sitatene over, stilles spørsmål ved om man kan si at de to perspektivene, det statlige og det lokale i større grad møtes i den nye meldingen og at prosessene fram mot at Meld. St. 26 (2023-2024) ble lagt fram har gjort at perspektivene har blitt mer like? Perspektivet fra LL uttrykker et behov for statlig styring av viktig infrastruktur og en poengtering av at selvkostprinsippet ikke er egnet som modell når store investeringer skal gjøres på energifeltet. I dette innspillet fra LL argumenteres det for at det har skjedd at det har skjedd en dreining i energiomstillingsprosessen fra LL sin side, til en mer dreining til et ønske om sterkere statlig ansvar av energiforsyningen.

I oppgaven forklares prosessen etter at Meld. St. 32 (2015 – 2016) ble lagt frem av og frem mot Meld. St. 26 (2023 – 2024) og prosessen inn mot Stortingshøringen 30. september i år. På bakgrunn av analysen er det to hovedspor som identifiseres i energi omstillingsprosessen. Det første hovedsporet dreier seg om det som det argumenteres for er startpunktet for energiomstillingen: visjonen om et nullutslippssamfunn på Svalbard og løsninger for fornybar energi, og den prosessen som fulgte for å få det til. Innenfor dette hovedsporet identifiseres det to hovedelementer. Det første elementet dreier seg om hva som ble igangsatt av prosesser og initiativ for å realisere nullutslippvisjonen og det andre elementet er tekniske - , økonomiske - , og forankringsutfordringer som energiomstillingen møtte. Det andre hovedsporet dreier seg om ønske fra staten om mer statlig styring og nasjonal kontroll på Svalbard. Dette kommer for eksempel fram i endring av forskrift av lokalstyrevalg og gjennom endringer i miljøregelverket på Svalbard .

7.2 Det første hovedsporet: Visjonen om Longyearbyen som et nullutslippssamfunn

Det tas utgangspunkt i at stortingsmeldingen av Meld. St. 32 (2015 – 2016) dannet et startpunkt for visjonen om Svalbard som et nullutslippssamfunn. I innstillingen fra en samlet Utenriks- og forsvarskomiteé i november 2016 ble visjonen tydeliggjort ved en påpeking på at kullkraftverket har høye utslipp av CO₂, noe som ikke er forenelig med visjonen om et nullutslippssamfunn på øygruppen (Innst. 88 S (2016-2017) 2016, s.4). Det er altså i innstillingen at ordet visjon brukes først, en visjon som gis innhold etter at meldingen er vedtatt.

Datamaterialet viser at det etter at Meld. St 32 (2015-2016) ble satt i gang en rekke initiativer fra nærings - og forskningsmiljøer slik som konferansen «Svalbard 203040» (NTB, 2018), det pågående ZEESA – prosjektet (Cicero, 2023) og Svalbarderklæringen fra Skift (2023), det næringsdrevne klimainitiativet. I programmet for Svalbard 203040 – NHO- konferansen tas visjonen opp igjen «Det norske næringsliv har gått sammen om grønn omstilling, en grønn tråd for utviklingen på Svalbard?», stilles det spørsmål om i programmet (NTB, 2018).

Arbeidet med å finne fremtidige energiforsyninger på vei mot visjonen mot et nullutslippssamfunn ble videre fulgt opp i bestillinger til ulike kompetansemiljøer fra Olje- og energidepartementet, som for eksempel utredningen fra Multiconsult og Thema Consulting «Alternativer for framtidige energiforsyninger på Svalbard» (Regjeringen, 2018).

Den tydeliggjøringen av visjonen om et nullutslippssamfunn på Svalbard som framkom i prosesser i forbindelse med behandling av og etter at Meld. St. 32 (2015-2016) var vedtatt, vil

det argumenteres for at blir mer borte i prosessen mot den nyeste meldingen. Statsminister Jonas Gahr Støre sier riktignok noen dager før meldingen blir lagt fram at:

«Min visjon er at Longyearbyen om ikke alt for lenge vil fremstå som et eksempel på et fornybart energidrevet samfunn i Arktis, som også kan sette eksempler for andre samfunn i Arktis» (Jonassen, 2024). Her trer visjonen fram igjen. Men hovedbudskapet i intervjuet og det han snakker mest om er utfordringene knyttet til klimaendringer, vektleggingen av et familiesamfunn i Longyearbyen og han imøtekommer den lokale frustrasjonen rundt de økte strømprisene med å fortelle at regjeringen hadde lovt 125 millioner i strømstøtte til Longyearbyen i revidert statsbudsjett (Jonassen, 2024).

I arbeidet mot visjonen mot et nullutslippssamfunn, er det tidligere i oppgaven synliggjort at det oppsto utfordringer. Datamaterialet har identifisert både tekniske og økonomiske utfordringer med omstillingen, samt at prosessen har vært preget av at LL og andre lokale aktører har gitt uttrykk for at de føler på en mangel på reell innflytelse og lokal inkludering fra statens side. Det gjelder både med hensyn til energiomstillingen, men også i lys av norske myndigheters svalbardpolitikk mer generelt. Slike forhold kan også ha påvirket at arbeidet mot en nullutslippvisjon, har kommet litt i bakleksa og at andre forhold har fått fokus.

De tekniske, økonomiske og involveringsutfordringene som energiomstillingen møter, defineres som det andre elementet i hovedsporet i visjonen om et nullutslippssamfunn. En utfordring som har oppstått i prosessen er overgangen fra kull til diesel. I energiplanen gis det støtte til regjeringens vurdering om en løsning basert på fornybare energikilder og at en trinnvis oppbygging er det mest realistiske på veien mot en langsiktig fornybar løsning. Det som både LL og staten er opptatt av, er at standarden må være tilpasset det arktiske klimaet, at investerings- og driftskostnadene er lave og hensynet til forsyningssikkerhet. I energiplanen sies det at «Fordi de ulike teknologiene har forskjellig kostnadsbilde så anbefales det en trinnvis innfasing av ny teknologi i planen fordi det er behov for mer utredninger og målinger» (Longyearbyen lokalstyre, 2023, s.1-2). Som ledd i den trinnvise innfasingen så er diesel valgt som overgangsløsning, et valg som har blitt debattert.

Redaktør i Svalbardposten Line Nagell Ylvisåker ordsetter opplevelsen av overgangen fra kull til diesel slik:

«I oktober trykka tilsette ved kolkraftverket i Longyearbyen på den raude knappen som fekk dei raudglødande omnane til å slokke for godt. I mars dundra Natos største

transportfly inn over Svalbard lufthavn på sivilt oppdrag i bitande, gnistrande kulde. Ut av buken på flyet kom det generatorar som skal sikre at Longyearbyen ikkje frys ned» (Svalbardposten, 2024a).

Aunevik ytret også i et intervju med Svalbardposten at prosessen til overgangen fra kull til diesel burde skjedd annerledes. Han beskriver hvordan LL først bestemte seg får overgang med innfasing av grønn energi, for deretter å lage en energiplan. Han understreker at før noe ble vedtatt, så burde det vært utarbeidet en nøye energiplan (Ylvisåker, 2024b). Utsagnet kan tolkes i retning av at han mener vedtak om diesel som overgangsløsning ble tatt for fort og at rekkefølgen i beslutningene kunne vært annerledes. Dette er et uttrykk for at omstillingsarbeidet kan ha gått for fort.

Det har videre vært stor bekymring blant lokalbefolkningen om hvem som skal bære investeringskostnader i ny teknologi og også de økte strømprisene. Et slikt syn målbærer eksempelvis Leder for Svalbards næringsliv, Skottum, i innspillmøtet til Stortingshøringen. «Det vil ikke være bærekraftig dersom befolkningen skal ta kostnadene for kapitalen og/eller driften av et samfunn på Svalbard» (Longyearbyen lokalstyre, 2024). Dette problematiseres også i Energiplan Longyearbyen der det vises til at dersom SEAS skal bruke lokalstyre for å investere i energiforsyningen, så vil det begrense omstillingen betraktelig og slike investeringer vil få konsekvenser for andre viktige samfunnsoppgaver som LL har, slik som skole og kultur (Longyearbyen lokalstyre, 2023, s.5).

Utfordringene som har kommet i overgangsprosessen til en annen energiløsning, viser at prosessen ikke bare dreier seg om å oppnå visjonen om et nullutslippssamfunn, men også sikre en stabil og rimelig energiforsyning til et levedyktig samfunn på Svalbard. Det viser at energiomstillingen man står ovenfor på Svalbard er omfattende, og har utfordringer som ikke staten kan løse selv, men som krever en bredde i ressurser og kompetanse. Samtidig er det mange funn i oppgaven som tilsier at både lokalsamfunn og andre aktører forventer og tenker det er mest hensiktsmessig at ansvaret for en samfunnskritisk infrastruktur som energi, bør ligge hos staten. Selvkostprinsippet gjør at det vil legge begrensninger på LL sine muligheter for å finansiere dette som både kan gjøre at de beste løsningene ikke blir valgt, men også at behov til annen viktig infrastruktur i Longyearbyen blir skadelidende.

Det kan derfor argumenteres for at i prosessen mot nullutslippsvisjonen, så ble visjonen skadelidende fordi prosessen møtte utfordringer og forhold som måtte hensyntas og vurderes i

et større bilde enn kun energiomstillingsprosessen. Disse hensynene måtte veies opp mot hverandre, noe jeg vil komme nærmere inn på senere i kapitlet.

7.3 Samstyring på veien mot visjonen om et nullutslippssamfunn?

I prosessen fra St. Meld 32 (2015 – 2016) ble vedtatt kan det argumenteres for at innsalg av samstyring er synlig. Som redegjort for i teorikapitlet definerer Røiseland og Vabo (2016, s. 21) samstyring som «den ikke hierarkiske prosessen hvorved offentlige og/ eller private aktører og ressurser koordineres og gis felles retning og mening. De beskriver at samstyring har blitt helt nødvendig de siste 20 – 30 årene for å tilpasse seg utfordringene i dagens samfunn. De understreker at samstyring er verdifullt og nødvendig, ettersom statlige myndigheter ikke kan dekke alt alene (Røiseland og Vabo, 2016).

Dette kan knyttes til energifeltet på Svalbard ved å se hvordan den tradisjonelle formen for statlig styring, som Bevir beskriver, ikke er tilstrekkelig for å håndtere komplekse utfordringer som klimaendringer og energiomstilling på Svalbard. I Meld. St. 32 (2015-2016) blir det helt konkret henvist til at det var behov for å se til andre mer bærekraftige løsninger og at kompetansemiljøer allerede hadde blitt utfordret av regjeringen for å gi bidrag inn i en nødvendig omstillingsprosess, slik eksempelvis Universitetscenteret på Svalbard (UNIS) sin forskning rundt muligheter for fangst og lagring av CO₂ i Adventdalen var et eksempel på (Stortingsmelding 32 (2015 – 2016, s. 44)

Samstyring, overgangen til et nullutslippssamfunn og utfordringene som følger med en slik prosess krever samarbeid. Energiforsyningen har i nesten et århundre vært SNSK sitt ansvar, men fra 2002 Longyearbyen lokalstyre sitt (Meld. St. 26 (2023 – 2024), s. 57). Etter at Meld. St. 32 (2015-2016) ble vedtatt har flere aktører blitt involvert, noe som gjenspeiler innslag av samstyring i prosessen, der aktører fra ulike sektorer og styringsnivåer samarbeider for å finne gode energiløsninger.

Vabo og Røiseland (2016) argumenterer for at samstyring er avgjørende for å møte komplekse utfordringer, og dette kommer også tydelig frem på Svalbard. Staten har initiert nullutslippssambisjonene, men selve arbeidet for å finne gode energiløsninger utføres i samarbeid med forsknings – og kunnskapsmiljøer, næringsliv, ekspertutredninger og LL. Ulike aktører fikk bestillinger fra regjeringen etter at Meld. St. 32 (2015 – 2016) ble lagt frem og vedtatt. Olje – og energidepartementet bestilte både utredningen «Alternativer for fremtidige energiforsyninger på Svalbard» av Multiconsult og Thema consulting (2018) og

utredningen «En forskningsfaglig vurdering av et eventuelt energiforsknings - og testsenter på Svalbard»? av Forskningsrådet (2023). Videre bestilte også regjeringen den helhetlige energiplanen til LL, Energiplan Longyearbyen, en bestilling som kom frem i Svalbardbudsjettet 2021 – 2022. Mens forsknings – og kompetansemiljøer brakte inn fagekspertise til omstillingsprosessen, brakte LL i 2023 inn lokalkunnskap og sine synspunkter om mulige energiløsninger for Longyearbyen.

I tiden etter at Meld. St. 32 (2015-2016) ble behandlet så var forskjellige aktører med ulike ressurser aktive i prosessen for å få til visjonen om et nullutslippssamfunn på Svalbard. Staten inviterte ulike aktører inn i prosessen for å skape et nødvendig kunnskapsgrunnlag for omstillingsarbeidet. Det virket å være en forståelse av at man vil oppnå mer sammen enn hver for seg, og at visjonen om et nullutslippssamfunn skal oppnås i felleskap. Samtidig så kom de fleste initiativene fra statlig hold, som bestillinger fra de ulike departementene og man så også at eksempelvis NVE fungerte som en slags kvalitetssikrer fra statens side.

Flernivåstyring trer også fram i analysen gjennom at ansvar og oppgaver både blir gitt til lavere styringsnivå, slik som at LL, og at offentlige og private aktører får oppdrag fra regjeringen gjennom prosessen. og Olje- og energidepartementet sine oppdrag til Forskningsrådet (2023), Multiconsult og Thema (2018) og Energiplanen (2023) er eksempler på det.

Svalbard har alltid hatt sterk statlig tilstedeværelse og Svalbard reguleres gjennom egen lov, meldinger, et eget svalbardbudsjett og forskrifter. Ikke minst rammes det hele inn gjennom føringene i Svalbardtraktaten. Regler og lover brukes som styringsinstrument. I prosessen fra Meld. St. 26 (2015-2016) foregår det som analysen innslag av samstyring i prosessen. Lokalstyret inviteres inn gjennom arbeidet de gjør med Energiplanen der det avholdes brukermøter og innbyggermøter for å sikre forankring av planen lokalt (Longyearbyen lokalstyre, 2023b, s. 8). En antakelse kan være at samstyringen ble sett på som både verdifullt og nødvendig slik Røiseland og Vabo (2016) også argumenterer for.

Utviklingen av samstyring som både Bevir (2012) og Røiseland og Vabo (2016) beskriver kan knyttes til energiomstillingsprosessen på Svalbard, ved å se hvordan tradisjonell statlig styring ikke er tilstrekkelig for å håndtere klimaendringer og energiomstillingen på Svalbard. Overgangen til et nullutslippssamfunn og utfordringene som følger med en slik prosess krever samarbeid. Energiforsyningen har i nesten et århundre vært SNSK sitt ansvar, men ble fra

2002 LL sitt. Etter at Meld. St. 32 (2015-2016) ble vedtatt har flere aktører blitt involvert, noe som gjenspeiler sider av en samstyringsprosess. Staten er de som har satt en del føringer og rammer for forvaltningen på Svalbard, inkludert energifeltet, men selve arbeidet med energiomstillingen har på mange områder blitt utført i samarbeid med forsknings – og kompetansemiljøer, i tillegg til LL.

Det kan argumenteres for at innslag av samstyring har vært til stede etter at Meld. St. 32 (2015 – 2016) ble vedtatt, men at det er mindre synlig i Meld. St 26 (2023 – 2024), og på bakgrunn av lov – og forskriftsendringer, i tillegg til det som kommer frem på Stortingshøring (Stortinget, 2024) og innspillmøtet (Longyearbyen lokalstyre, 2024). Aunevik ga blant annet uttrykk for mangel på lokal involvering knyttet opp mot endring i forskrift av lokalstyrevalg: «Dette er et samfunn med et stort engasjement. Et engasjement som er her, og som kan dyrkes videre uansett farge på hud eller farge på pass» (Longyearbyen lokalstyre, 2024). Dette kan gi en indikasjon på at man lokalt ikke er fornøyd med involveringen og at avgjørelser kommer utenifra. Innspillet til Aunevik kan tolkes i retning av endring av forskrift om lokalstyre valg. Misnøyen med å ikke bli involvert nok, skjer med andre ord ikke bare på energiområdet, men som hos Aunevik, på et område som har med stemmerett og valgbarhet å gjøre, en forskriftsendring som har skapt mye debatt og misnøye lokalt.

Forhold som frustrasjon rundt mangel på lokal involvering, utfordringer rundt overgangsløsning med diesel, engstelsen rundt hvem som skal finansiere energiomstillingen, kan ha påvirket at arbeidet mot en nullutslippsvisjon har kommet litt i bakleksa og at andre forhold har fått fokus. Dette henleder meg til det andre hovedsporet, det at styringen av Svalbard inn mot behandling av Meld. St. 26 (2023-2024) har blitt preget av mer statlig styring.

7.4 Det andre hovedsporet: Styringen av Svalbard og økt statlig styring?

Det andre hovedsporet som fremkommer i analysen, dreier seg om utviklingen innen styringen av Svalbard og endringer i Norge sin svalbardpolitikk. Suverenitetsspørsmålet har alltid spilt en viktig rolle for Norge på Svalbard, men med den nyeste svalbardmeldingen Meld. St. 26 (2023-2024) og endring i forskrift om lokalstyrevalg (Justis – og beredskapsdepartement, 2021) og miljøregelverket (Klima – og miljødepartementet, 2024) antyder at dette er blitt strammet til: «Det er regjeringens mål at Longyearbyen også framover skal være et livskraftig familiesamfunn, og gjennom dette bidra til oppfyllelsen av målet om norske samfunn på øygruppen» (Meld. St. 26 (2023 – 2024, s.7) og «Regjeringen er opptatt

av å legge til rette for at nordmenn finner det attraktivt å ta opphold på Svalbard, og vil innføre insentiver for å bidra til dette» (Meld. St. 26 (2023-2024, s. 7).

Endringer i forskrift om lokalstyrevalg var også begrunnet med behov for å styrke et norsk familiesamfunn på Svalbard i tråd med Norge sine overordnede mål for svalbardpolitikken: I et intervju med Svalbardposten sier Mehl følgende:

«Det er for å opprettholde tilknytningen til fastlandet for lokalstyret, og sikre at man har tilstrekkelig kjennskap til det som gjelder for Svalbard. Vi skal opprettholde et norsk familiesamfunn som er attraktivt å bo i. Vi ser de siste årene at befolkningssammensetningen har endret seg og det har skjedd store endringer siden lokalstyret ble etablert i 2002. Det har i de senere årene vært en betydelig tilflytting fra utlandet til Longyearbyen» (Haugli, 2022).

Slike innstramminger i valgordningen med konsekvens at så mange som 1/3 av innbyggerne i Longyearbyen har mistet stemmeretten, er eksempler som illustrerer staten sitt ønske om å utøve en sterkere og tydeligere kontroll over Svalbard. Gjennom analysen av omstillingsprosessen identifiseres altså et annet hovedspor enn det som dreier seg om energi. Det at staten tar grep og vil ha mer statlig kontroll over øygruppen viser at det også er andre hensyn, som nasjonal suverenitet og sikkerhet, som får oppmerksomhet i prosessen som pågår. Dette må forstås utfra den geopolitiske settingen Svalbard må ses i, etter Russland sin invasjon i Ukraina.

Det at sikkerhetspolitikk har fått økende fokus de siste årene kan være en forklaring på hvorfor energiomstilling har fått mindre oppmerksomhet enn mange forventet i den nye meldingen og at arbeidet rundt å skape visjonen om et nullutslippssamfunn ikke har blitt mer konkretisert. Gitt visjonen som ble løftet frem i 2016 om et nullutslippssamfunn på Svalbard, kunne det tenkes at meldingen ville hatt mer konkrete planer og tiltak for å realisere den. Ettersom regjeringen har ønske om en omfattende omstilling, kunne man sett for seg en mer grundig gjennomgang av prosessen fra forrige svalbardmelding og hva Regjeringen vil med det arbeidet som er gjort på energifeltet. Isteden bærer meldingen mest preg av at staten ønsker mer eierskap over energiforsyningen gjennom SNSK, og bevilgning av penger for å imøtekomme den kostnadskrevene overgangen til diesel.

Seniorforsker i internasjonal politikk ved Fridtjof Nansens Institutt (FNI), Andreas Østhagen, mener at den nyeste Svalbardmeldingen er skrevet i en sikkerhetspolitisk kontekst der Svalbard blir som en kronjuvel for Norge i nord, fordi norsk suverenitet over Svalbard gjør

oss til en polar stormakt med tilgang til polhavet. Videre viser han til de geopolitiske utfordringene med et mer aggressivt og nasjonalistisk naboland Russland og at nettopp Svalbard «har blitt en arena hvor Russland kan drive med symbolpolitikk mot Vesten» (Østhagen, 2024). Han peker på at det jevnlig kommer signaler fra Moskva som innebærer uttalelser om at russiske rettigheter ikke blir respektert på Svalbard, eller at Norge bryter med Svalbardtraktaten (Østhagen, 2024).

Ifølge Østhagen (2024) er ikke norsk suverenitet et omstridt tema, men han påpeker at det foregår tvister i prinsippet om Svalbardtraktaten også skal gjelde til havs, der Russland for eksempel argumenterer mot at Norge skal ha rett til å opprette sone rundt Svalbard. Han setter videre søkelys på russiske fiskefartøys og forskningsskip sine aktiviteter i norsk farvann og helt konkret til hendelsen med den ødelagte fiberoptiske kabelen i januar 2022, noe som viser sårbarheten til infrastrukturen til havs. Østhagen (2024) viser også til at det ikke bare er Russland, men at det følger andre med i kulissene. Østhagen (2024) påpeker også at Kina åpenbart er interessert i utviklingen som foregår på øygruppen og at den nyeste Svalbardmeldingen er tydelig på hvordan nasjonal kontroll vil styre Svalbard, men at den mangler åpenhet overfor det norske folk om hvorfor dette er tiltak som er nødvendig.

Det Østhagen beskriver om de geopolitiske utfordringene knyttet til Svalbard, skaper en forståelsesramme rundt Norge sitt behov for sterkere statlig styring på øygruppen og hvorfor dette blir tydeliggjort i den nyeste Svalbardmeldingen. I denne sammenhengen er det interessant hva lokalstyreleder, Aunevik, hadde som kommentar i innspillmøtet til Meld. St. 26 (2023 – 2024). Han viser i møtet til at dårlig involvering av det lokale nivået også kan utgjøre en utfordring til de overordnede sikkerhetsmålene for Svalbard, fordi mangel på inkludering av lokale aktører kan skape uro og konflikt og ha negativ effekt på de sikkerhetspolitiske målene som den norske stat har (Longyearbyen lokalstyre, 2024).

Gjennom ivaretagelse av norsk tilstedeværelse og suverenitet tar staten en sterk rolle og en slik tilnærming kan forstås innenfor den tradisjonelle statlige styringsforståelsesrammen. Bevir (2012, s. 12) beskriver staten som «en politisk institusjon som har monopol til å bruke legitim makt innenfor et territorium». Han viser til at det teoretiske utgangspunktet for statlig styring legger vekt på styring gjennom hierarki og formelle ordninger. På Svalbard har staten det overordnede ansvaret gjennom Svalbardtraktaten og norsk suverenitet, som sikrer norsk kontroll over øygruppen sine politiske og juridiske forhold. Denne sentrale styringen speiler Bevir sin ide om staten som en hierarkisk institusjon med monopol på legitim maktutøvelse.

Både gjennom endringer i miljøregelverket og gjennom endring av forskrift om lokalstyrevalg, ser vi at staten ønsker å ha en mer tydelig rolle på Svalbard, enn i årene før. Dette er endringer og en måte å styre lokalsamfunnet på, som kommer som tillegg til alle de andre føringene som utgjør det rammeverket som LL og Svalbardsamfunnet skal agere innenfor.

På energifeltet ser vi at LL har ansvaret for energiforsyningen, noe som gir en grad av lokalt selvstyre innenfor rammene som staten setter. Ansvaret for energiforsyningen er imidlertid nå til debatt, og spørsmålet om hvorvidt LL fortsatt skal ha dette ansvaret reflekterer en spenning mellom statens sentrale makt og behovet for lokal tilpasning. Ikke minst vil den framtidige rollen til SNSK forme den rollen staten tar over energiomstillingen ytterligere.

Fra forskning på energiomstillinger og suksesskriterier for å lykkes, er viktigheten av lokal forankring et punkt som går igjen (Dobracev et al., 2021). Under innspillsmøtet (Longyearbyen lokalstyre 2023) og i Stortingshøringen (Stortinget, 2024) så kom det fram at lokale aktører og samfunnet i Longyearbyen ikke opplevde å ha blitt tilstrekkelig involvert. Når lokale aktører og Longyearbyensamfunnet føler seg lite inkludert, skapes det et språk mellom de som fatter beslutninger og de som blir berørt av dem.

Det andre aspektet ved samstyring fremhever hvordan beslutninger må tas gjennom dialog og forhandling, snarere enn makt og kommando. I lys av utfordringene på Svalbard er dette også sentralt. Når Ronny Strømnes, styreleder for Svalbard reiselivsråd i innspills møte viser til at han har registrert 92 punkter i den nye Svalbardmeldingen som enten skal vurderes eller utredes, noe han er redd for skal føre til enda flere forskrifter og regler og kommer med utsagnet: «Ikke reguler oss sønder og sammen, uten å få lov å være med å belyse de utfordringene vi har lokalt», så kan det forstås som et uttrykk for at deler av lokalsamfunnet opplever at staten pålegger Svalbard og lokalsamfunnet i Longyearbyen forskrifter og regler helt uten dialog.

Slik utsagnene uttrykker er det mangel på det Dobracev et al. (2021) beskriver som viktig for å oppnå en vellykket energiomstilling, nettopp lokal forankring. Slik utsagnene ovenfor beskriver, i tillegg til andre utsagn i analysen som belyser det sammen, virker mange lokale aktører å føle at de ikke blir tatt med i prosessene som foregår på Svalbard. Det legges vekt på at klimamål ikke bare kan nås gjennom nedenifra og opp aktivitet fra staten, og at suksess i omstillingsprosesser avhenger av harmoni mellom lokale og nasjonale interesser.

Mens det lokale nivået etterspør mer lokal medvirkning, indikerer funn i oppgaven at en sterkere statlig styring trer fram, og at innslag av samstyring etter Meld. St. 32 (2015-2016) har blitt mindre framtreddende. Den sikkerhetspolitiske situasjonen blir gitt som begrunnelse for at staten tar mer tydelig grep og også av hensyn til de fem overordnede målene for svalbardpolitikken der to av hovedmålene er opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen og en konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten. Slik det kommer frem av Meld. St. 26 (2023 – 2024) uttrykkes også at SNSK ses som et verktøy for staten og at SNSK blir forespeilet en sterkere rolle i energiomstillingen enn hva de har hatt til nå.

Vabo og Røiseland (2016, s. 36) peker på at det problematiske med samstyring som styringsform, er når de ulike men nokså likeverdige aktørene som er avhengige av hverandre kommer til kort i konfliktfylte situasjoner hvor makt og innflytelse står på spill, og i situasjoner hvor aktører ikke opplever gjensidig nytte av å styre sammen. Er det noe av dette som skjer i energiomstillingsprosessen i Longyearbyen og på Svalbard? I drøftingen av dette vil jeg bruke deler av arbeidet til stipendiat ved Nord universitet, Tiril Vold Hansen.

7.5 Står makt og innflytelse på spill?

Stipendiat ved Nord Universitet, Tiril Vold Hansen (2024, s. 8) uttrykte i påvente av den nye Svalbardmeldingen at det var mye usikkerhet knyttet til hvilken retning den norske stat vil ta på Svalbard. Videre understreket hun at resultatene av en framtidig energiløsning vil påvirke kampen om det hun kaller symbolsk kapital og hvilke aktører og interesser som vil være sterke aktører i omstillingen av Svalbard. Klimaendringer, forventningene om å bli et nullutslippssamfunn og den økte geopolitisk spenningen vil ifølge Hansen fortsette å påvirke Svalbard og den norske Svalbardpolitikken.

Hansen (2024, s. 7) viser helt konkret til spenninger mellom LL og SNSK i energiomstillingsprosessen i sitt forskningsarbeid. Hun viser til at flere har spekulert i om energiomstillingen har med prestisje å gjøre fordi de aktørene som fører an og lykkes i et prestisjefyllt energiomstillingsprosjekt, vil oppnå symbolsk kapital. Hun påpeker at for SNSK vil det å kunne lede an i en slik omstilling være prestisjefyllt fordi de viser omstillingsevne fra å være et kullgruvebasert selskap til å bli en bærebjelke i en omstilling inn i en ny tid og derfor bevare en privilegert posisjon på Svalbard. På samme måte argumenterer hun for at LL også har behov for å vise at de er en sentral aktør i Longyearbyen og at de også vil tilkjempe seg symbolsk kapital i «denne kampen».

Det å lede an i energiomstillingen, har slik Hansen definerer det, en maktdimensjon. I det grønne skifte er det vanskeligere for SNSK å bevare det som har gitt dem den privilegerte posisjonen de har hatt i norsk svalbardpolitikk tidligere. Som følge av det er det helt nødvendig for SNSK å tilby fornybar energiteknologi som er egnet for arktiske forhold dersom de ønsker å fortsette å være en sentral aktør i Longyearbyen samfunnet og i norsk svalbardpolitikk. Videre understreker Hansen viktigheten av at LL blir ansett som en kompetent og handlingsorientert politisk aktør som evner å føre samfunnet i retning av en mer bærekraftig fremtid (Hansen, 2024, s. 7). Hun viser til et sitat fra en anonym representant fra SNSK for å underbygge dette:

«Det er nesten en motstand i Longyearbyen lokalstyre mot SNSK. Det er ingen forståelse for ønske og viljen som SNSK har knyttet til bærekraftige løsninger for off – grid energisystemer fra lokalstyret. Noen mennesker er ekstremt opptatt av å beholde makt...» (Hansen, 2024).

Denne maktdimensjonen kan knyttes til Dobravec et al (2021) og Røiseland og Vabo (2016) sine samstyringspremisser. Det er en utfordring i energiomstilling når aktørene ikke har samme mulighet til å påvirke utfallet. Når staten dominerer beslutningsprosessene på Svalbard kan det føre til at lokale aktører føler seg marginalisert. Dette skaper utfordringer i å få til en rettferdig omstilling som inkluderer alle nødvendige parter, spesielt når det gjelder å sikre en løsning som er bærekraftig og akseptabel for lokalsamfunnet.

7.6 Store visjoner krever komplekse svar

Det argumenteres for at det ikke bare er en maktkamp som foregår i energiomstillingsprosessen i Longyearbyen slik Hansen (2024) mener. Snarere kan det like gjerne være at det på veien har vokst fram en erkjennelse av at skal man få til de krevende omstillingene vil ikke dette være realistisk å få til innenfor en lokalstyreledet kontekst. Slik kommuneloven er, så er det selvkostprinsippet som er rammen for hvordan kostnadene på energiomstillingen skal fordeles; på de som er mottaker av tjenesten, altså innbyggerne (Longyearbyen lokalstyre, 2023b). Det kan virke som det er en slik erkjennelse hos leder av LL i et intervju i Svalbardposten i forkant av at Meld. St. 26 (2023 – 2024) ble lagt frem. Han sier at han ikke er opptatt av maktdimensjonen, og peker på at det har vært diskusjon om hvorvidt staten skal ta over kritisk infrastruktur, og hva LL da sitter igjen med. Han sier blant annet at:

«Det har vært kommentert av flere, og jeg vet det var et tema i forrige periode at energiproduksjon er noe vi bør sitte på. Men om vi sitter igjen bare med skole, kultur og oppvekst da tenker jeg at ja, det er faktisk det viktigste vi holder på med. Og det er det de fleste andre kommuner holder på med. De sitter jo ikke og eier en hel energiproduksjonskjede. Og det er en ganske krevende øvelse å legge det inn i et folkevalgt organ». (Ylvisåker, 2024)

Det budskapet Aunevik målbærer, er at det ikke har vært og er en enhetlig enighet lokalt heller om hva som er beste løsning i forhold til hvem som skal ha ansvar for energiforsyningen. Mens Aunevik (Ylvisåker, 2024) påpeker at det ved forrige periode i LL ble målbært at energiforsyningen skulle ligge hos LL, så er altså nåværende lokalstyreleder ikke fremmed for at LL ikke skal trenge å sitte på ansvaret. Et slikt syn kan forstås i kontekst av at det har vokst frem en forståelse lokalt at skal man få til en energiomstilling så er kanskje overtakelse av ansvaret for energiforsyning til staten en vei som nå oppleves som det rette. Det at et slikt syn nå målbæres av lokale aktører, kan også være et uttrykk for at et slikt synspunkt har modnet mens energiomstillingsprosessen har pågått.

Flere aktører har i omstillingsprosessen ytret bekymring for prisnivået på energi og hvem som skal betale de investeringene som en energiomstilling krever og har vært engstelige for at kostnadene i hovedsak må bæres av forbrukerne. Dette ble også tydeliggjort i energiplanen (Longyearbyen lokalstyre, 2023, s. 87). Den aktøren som har muskler nok til å kunne dra en slik omstilling, virker å anses av flere at må bli staten. Svalbard har noen særlige utfordringer i iverksetting av fornybar energi. De er ikke koblet til en «grid», et nett, og det er svært kostnadskrevende. Det virker å være et utpreget syn at det er kostnader som kun staten kan dekke, og staten blir dermed den dominerende aktøren. Svalbard og Longyearbyen kan på denne måten kanskje være et eksempel på at samstyring er utfordrende i en omstillingsprosess av denne typen.

8 Konklusjon

Det argumenteres for at i energiomstillingsprosessen på Svalbard så har ulike hensyn blitt belyst både behovet for å forankre denne prosessen lokalt og også statlige behov som å ivareta suverenitet og opprettholdelse av det norske samfunnet på øygruppen. De fem overordnede målene for Svalbard ligger som et bakteppe for de valg staten til enhver tid tar. Med en geopolitisk situasjon som er vesentlig mer spent når den siste svalbardmeldingen legges fram, så påvirker det hvilke verktøy staten bruker i sin styring av Longyearbyen og Svalbard. I tillegg har energiomstillingsprosessen vist seg å være en krevende prosess og det har blitt synlig for mange av omstillingen vil bli kostnadskreven, og at staten må ta mer ansvar over energiforsyningen. På den ene siden kan det argumenteres for det lokale og det statlige perspektivet har vokst mer sammen. Mens staten har behov for kontroll over viktig infrastruktur utfra sikkerhetshensyn og håndhevelse av de fem overordnende målene for Svalbard, har LL og innbyggere, næringsliv og lokale aktører i Longyearbyen behov for å vite at ikke alle kostnader ved en omstilling skal bæres av de. Det er utfra en ren nødvendighet av den statlige styringen har vokst mer fram.

Svalbard har noen helt spesielle utfordringer i iverksettingen av fornybar energi. Fordi Svalbard ikke er koblet til strømmettet på fastlandet, så blir utfordringsbildet også mer utfordrende enn på fastlandet. I tillegg er det arktiske klimaet krevende samtidig som Svalbard også er gjenstand for stormaktenes interesser. Enkle løsninger synes ikke å finnes for Svalbard.

Det har i prosessen mellom de to stortingsmeldingene, Meld. St. 32 (2015-2016) og Meld. St. 26 (2023-2024) innslag av samstyring i prosessen rundt energiomstillingen, men oppgaven argumenterer for at samstyring har gått over til en sterkere statlig styring, som synliggjøres i dokumentet Meld. St. 26 (2023-2024) og i høringen av denne. Samtidig har oppgaven et funn som omhandler suverenitet som jeg vil argumentere skjer parallelt med prosessen med energiomstilling og at disse to sporene påvirker hverandre. Prosessen mot visjonen om et nullutslippssamfunn har, argumenteres det for at har blitt litt hvasket ut i den nyeste meldingen grunnet at den at prosessen har blitt fylt med utfordringer knyttet til for eksempel tekniske utfordringer, økonomiske utfordringer og at den sikkerhetspolitiske situasjonen ser annerledes ut enn i 2015.

Viktighet av lokal forankring blir synliggjort i innspillsmøte (Longyearbyen lokalstyre, 2024) og Stortingshøring (Stortinget, 2024). Prosessen viser nødvendighet av statens styring

samtidig med at medvirkning etterspørres. Samstyring blir på denne måten utfordrende fordi staten synes å bli en mer dominerende aktør, og behovet for at staten trer på samme tid mer frem er tydelig. Det etterspørres mer lokal involvering i prosesser som angår Svalbard. På bakgrunn av det kan det virke krevende å få til det Røiseland og Vabo (2016) beskriver som samstyring. Svalbard og Longyearbyen kan kanskje være et eksempel på at samstyring er utfordrende i en omstillingsprosess av denne typen.

Kanskje veien videre vil være at i retning av det Aunevik sier der LL har ansvar for «vanlige» oppgaver, og staten tar ansvar for energi. Likevel vil det være viktig med inkludering av lokale aktører og lokalsamfunnet for å nå visjonen om nullutslippssamfunn slik Dobravec et al. (2021) og Røiseland og Vabo (2016) sine premisser for samstyring understreker. Å bevare suverenitet og finne energiløsninger som underbygger den er derav viktig for den norske stat. Nå når det oppstår problemer knyttet til diesel, og det ikke er påregnet å skulle vare i så mange år, er det viktigere enn noen gang at arbeidet rundt nye energiløsninger fortsetter, og at visjonen om nullutslippssamfunn målbæres videre.

Referanseliste

- Abel, R. & Haugland, B. K. (2023, 23. mai). Svalbard har en unik mulighet til å bli et globalt utstillingsvindu. *Svalbardposten*. <https://www.svalbardposten.no/energiomstilling-fornybar-energi-miljo/svalbard-har-en-unik-mulighet-til-a-bli-et-globalt-utstillingsvindu/508742>
- Amundsen, I.W. & Wilhelms, H. (2022, 17. juni). Mister stemmeretten på Svalbard:– Folk syns det er helt galskap. *Svalbardposten*. <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/regjeringen-har-bestemt-at-utenlandske-mister-stemmeretten-pa-svalbard-folk-syns-det-er-galskap-1.16007417>
- Arlov, T. B. (2003). *Svalbards historie*. Tapir Akademisk Forlag.
- Asdal, K. & Reinertsen, H. (2020). Hvordan gjøre dokumentanalyse: en praksisorientert metode. Cappelen Damm Akademisk.
- Berlinger, C. T. & Olerud, A. B. (2023) Energiomstilling 78° nord: Spenninger og muligheter i energiomstillingsprosessen i Longyearbyen, Svalbard [Masteroppgave, Universitetet i Tromsø]. Munin. <https://munin.uit.no/handle/10037/29693>
- Bevir, M. (2012). *Governance: A very short Introduction*. Oxford University Press.
- Cicero. (2023). ZEESA – Hvordan utvikle nullutslippsenergisystemer for Arktis. *Cicero.oslo.no*. <https://cicero.oslo.no/no/prosjekter/zeesa-hvordan-utvikle-nullutslippsenergisystemer-for-arktis>
- Dobravec, D., Matak, N., Sakulin, C. & Krajačić, G. (2021). Multilevel governance energy planning and policy: a view on local energy initiatives. *Energy, Sustainability and Society*, 11(2), 1-17. <https://doi.org/10.1186/s13705-020-00277-y>
- Danbolt, I. (2023, 21. Juni). *WMO: Europa varmes opp dobbelt så raskt som andre kontinenter, Svalbard mest utsatt*. <https://fn.no/nyheter/wmo-europa-varmes-opp-dobbelt-saa-raskt-som-andre-kontinenter-svalbard-mest-utsatt>
- FN – sambandet. (2023, 7. juli). *Parisavtalen*. Fn.no. <https://fn.no/avtaler/miljoe-og-klima/parisavtalen>
- Forskningsrådet. (2023). En forskningsfaglig vurdering av et eventuelt energiforsknings – og testsenter på Svalbard. Forskningsrådet. <https://www.forskningsradet.no/siteassets/publikasjoner/2023/rapport-svalbard-1.pdf>
- Haugli, B. (2022, 17. juni). Utlendinger mister stemmeretten. *Svalbardposten*. <https://www.svalbardposten.no/demokrati-lokalstyret-stemmerett/utlendinger-mister-stemmeretten/486501>

- Hansen, T. V. (2024). Phasing out coal on Svalbard: From a conflict of interest to a contest over symbolic capital. *Polar Record*, 60(e8), 1 – 10.
- Innst. 88 S (2016 – 2017). Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Svalbard. Utenriks – og forsvarskomiteen. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2016-2017/inns-201617-088s/?all=true>
- Johansen, E. & Hansen, P. (2023, 18. oktober). Regjeringen sa nei til utlendingene – nå tar lokalstyret dem inn i varmen igjen. *NRK*.
<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/hundrevis-mistet-stemmeretten--na-starter-longyearbyen-innbyggerrad-1.16600561>
- Jonassen, T. (7. mai, 2024). Revidert nasjonalbudsjett: Ønsker større statlig eierskap i energiforsyningen på Svalbard. *High north news*.
<https://www.highnorthnews.com/nb/onsker-storre-statlig-eierskap-i-energiforsyningen-pa-svalbard>
- Justis – og beredskapsdepartementet (31. mai, 2024). *Ny svalbardmelding: Regjeringen vil styrke statlig kontroll med kritisk infrastruktur*. Regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-svalbardmelding-regjeringen-vil-styrke-statlig-kontroll-med-kritisk-infrastruktur/id3041474/>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2022, 17. juni). *Endrer reglene for valg til Longyearbyen lokalstyre*. Regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ender-reglene-for-valg-til-longyearbyen-lokalstyre/id2919502/>
- Justis – og beredskapsdepartementet (2021, juni) Høringsnotat «Endring av regler om stemmerett og valgbarhet ved valg til Longyearbyen Lokalstyre m.m»
<https://www.regjeringen.no/contentassets/c5724aaf8cb545a39747629976cebf2e/horingsnotat-endring-av-regler-om-stemmerett-og-valgbarhet-ved-valg-til-longyearbyen-lokalstyre-m.m..pdf>
- Karlsen, J. (2024, 3. juni). *Longyearbyens energiverk ble et eget AS fra 1. januar 2023 og skiftet navn til Svalbard Energi AS*. Svalbard Energi AS. <https://www.svalbard-energi.no/longyearbyens-energi-ble-et-eget-as-fra-1-januar-2023-og-skiftet-navn-til-svalbard-energi-as.6580361-587394.html>
- Klimaloven. (2018). *Lov om klimamål* (LOV – 2023 – 12 – 15 – 90). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-60>

Klima – og miljødepartementet (9. februar, 2024). *Endringer i miljøregelverket på Svalbard*. Regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/endringer-i-miljoregelverket-pa-svalbard/id3024960/>

Kommuneloven. (2018) *Lov om kommuner og fylkeskommuner* (LOV-2018-06-22-83). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2018-06-22-83>

Longyearbyen lokalstyre. (2024, 25. september). *Bli med på innspillsmøte - eller se det her*. <https://www.lokalstyre.no/bli-med-paa-innspillsmoete-eller-se-det-her.6689016-321755.html>

Longyearbyen lokalstyre (2023a) *Politisk organisering*. <https://www.lokalstyre.no/politisk-organisering.459813.no.html>

Longyearbyen lokalstyre. (2023b). *Energiplan Longyearbyen*. <https://lokalstyre.custompublish.com/energiplanen-for-longyearbyen-2023-2030.6592766-486572.html>

Longyearbyen lokalstyre (2023c, 20. juli). *Energiomstilling i Longyearbyen - vedtak og fremdrift*. <https://www.lokalstyre.no/tidslinje.582696.no.html>

Longyearbyen lokalstyre (2023d, 16. januar). *En helhetlig energiplan for Longyearbyen er nå tilgjengelig*. <https://www.lokalstyre.no/enhelhetlig-energiplan-for-longyearbyen-er-naa-tilgjengelig.6580136-584779.html>

Lynggaard, K. (2012). Dokumentanalyse. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder: Empiri og teoriutvikling* (153 – 171). Gyldendal.

Løvik, H. (2018, 3. august). *Vil erstatte kullkraftverk med gasskraft på Svalbard: – Jeg blir helt matt*. *Teknisk Ukeblad*. <https://www.tu.no/artikler/vil-erstatte-kullkraftverk-med-gasskraft-pa-svalbard-jeg-blir-helt-matt/442848>

Meld. St. 26 (2023 – 2024). *Svalbard*. Justis – og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-26-20232024/id3041130/>

Meld. St. 32 (2015 – 2016). *Svalbard*. Justis – og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-32-20152016/id2499962/>

Norsk klimaservicesenter. (2019). *Climate in Svalbard 2100 - a knowledge base for climate adaptation* (NCCS report no. 1/2019). Miljødirektoratet. <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/m1242/m1242.pdf>

NTB (2018, 20. februar). *Næringsministeren: Svalbard ligger midt i sentrum*. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/nyheter/naringsministeren-svalbard-ligger-midt-i-sentrum/s/12-95-3423418058>

- Olje – og energidepartementet. (2018, 6. juli). *Mulighetsstudie for energiforsyning på Svalbard*. Regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/oed/nyheter/2018/mulighetsstudie-for-energiforsyning-pa-svalbard/id2607092/>
- Ot.pr. nr. 58 (2000 – 2001). Lov om endringer i svalbardloven m.m. (innføring av lokaldemokrati i Longyearbyen). Justis – og politidepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-58-2000-2001-/id164758/>
- Røiseland, A. & Vabo, S. I. (2016). *Styring og samstyring – governance på norsk* (2.utg.). Fagbokforlaget.
- Røsvik, H. K. (2018, 13. februar). Næringsministeren til Svalbard 203040. *Svalbardposten*. <https://www.svalbardposten.no/naeringsministeren-til-svalbard-203040/166587>
- Saito – Jensen, M. (2015). *Theories and Methods for the Study of Multilevel Environmental Governance*. Center for International Forestry Research. <https://www.jstor.org/stable/resrep02152.2>
- Schakel, A. H. (2020). Multi – level governance in a ‘Europe with the regions’. *The British Journal of Politics and International Relations*, (22)4, 767 – 775. <https://doi.org/10.1177/1369148120937982>
- Skift norge. (2023, 11. mai). *Tid for handling: Slik kan Svalbard bli et klimaforbilde*. Skift norge. <https://www.skiftnorge.no/nyheter-og-aktuelt/nyheter/tid-for-handling-slik-kan-svalbard-bli-et-klimaforbilde>
- Skilbrei, M. (2019). *Kvalitative metoder: planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*. Fagbokforlaget.
- Stortinget. (2024, 30. september). Høring om Svalbard. <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Horing/horing/?h=10005160>
- Svalbardmiljøloven. (2022). *Lov om miljøvern på Svalbard* (LOV-2001-06-15-79). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-06-15-79>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder*. Fagbokforlaget.
- Utenriks – og forsvarskomiteen. (2024, 30. september). *Høring om Svalbard: Mel. St. 26* (2023 – 2024). Stortinget.no. <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Horing/horing/?h=10005160>
- Ylvisåker, L. N. (2023). *Annleislandet Svalbard - små liv i storpolitikken*. Samlaget.

Ylvisåker, L.N (2024a). Den store, raude knappen. *Svalbardposten*.

<https://www.svalbardposten.no/energikrise-fornybar-energi-kolkraftverk/den-store-raude-knappen/530798>

Ylvisåker, L.N (2024b). Energiomstilling: det mest frustrerende er uforutsigbarhet.

Svalbardposten. <https://www.svalbardposten.no/det-mest-frustrerende-er-uforutsigbarheten/533360>

Østhagen, A. (2024, 1. juli). På tide å prate om Svalbard. *Dagens næringsliv*.

<https://www.dn.no/kronikk/utenriks/svalbard/utenrikspolitikk/pa-tide-a-prate-om-svalbard/2-1-1666855>

